

VADLĪNIJAS
SOCIĀLĀS

IEKĻAUSĀNAS
PLĀNOŠANAI

UN
ĪSTENOŠANAI

JAUNIEŠU CENTRU
DARBĪBAS
PROGRAMMĀS

2019

“Ņemot vērā pēdējo gadu notikumus, mēs varam teikt, ka sabiedrībā notiek pārāk liela atstumtība, t.sk. pret imigrantiem, LGBT kopienu, romiem un citiem. Ir viegli būt noraidošam, bet ir vajadzīgs kāds cilvēks, lai iekļautu citus, jo īpaši jauniešus no neaizsargātām grupām. Šo projektu īstenojām ar mērķi, izveidot vadlīnijas, ko ikviens jaunatnes darbinieks varētu izmantot, lai veidotu Jauniešu centru darbības programmas, kas būtu iekļaujošas ikvienam jauniešim. Ir svarīgi, lai mēs, jaunatnes darbinieki, radītu vidi, kas ir iekļaujoša un atbalstoša jauniešiem, un lai mēs neaizmirstu par neaizsargātajām jauniešu grupām, kā nereti notiek. Kā teica Mārtiņš Luters Kings: “Es atsakos pieņemt uzskatu, ka cilvēce ir tik traģiski saistīta ar bezzvaigžņu rasisma un kara pusnakti, ka spožā miera un brālības diena nekad nevar kļūt par realitāti... Uzskatu, ka neapbruņotai patiesībai un bezierunu mīlestībai būs galavārds.” (Urbans Krevls, Jaunatnes sadarbības tīkls MaMa)

“Sociālā iekļaušana plašākā nozīmē ir vienkārši Būt laimīgam! Tas ir tik vienkārši un vienlaicīgi tik sarežģīti. Ja ikviens no mums, lai ko arī darītu, darīs savu darbu ar kopīgu mērķi Būt laimīgam – augsti novērtējot iespēju izdarīt kādu labu darbu kaimiņam, apgūstot ko jaunu, rīkojot vai piedaloties pasākumos savās vietējās kopienās, domājot par apkārtējiem, atbalstot sevi un kopienu - mēs Būsim laimīgi visi kopā! Sociālā iekļaušana Jauniešu centros ir darbību kopums, kurus mēs izstrādājām un mācījāmies veidot kopā projekta laikā un centāmies padarīt tos pēc iespējas saprotamākus. Es patiešām ceru, ka šīs noderīgās Vadlīnijas, kas ir kopējs 2 gadu darba rezultāts, gūs atzinību ne tikai praktiķu vidū, bet darbā ar jaunatni iesaistītās personas šīs Vadlīnijas izmantos ikdienas darbā, t.sk. izplatīs kolēģu vidū. Jaunatne nav mūsu nākotne. Jaunatne ir tagadne un pārmaiņu veidotāji, un mēs visi kopā varam veikt ieguldījumus jaunatnē šeit un tagad- ar savām zināšanām, savu darbu un vēlmi Būt laimīgiem!” (Inese Šubēvica, Jaunatnes līderu koalīcija)

“Tādi jautājumi kā “Kurš, kad un kā iekļaut?”, “Ko mūsu telpas un aktivitātes var piedāvāt?” un “Kuri rīki vai metodes ir patiešām efektīvi?” vienmēr ir aktuāli darbā ar jaunatni. Ikreiz, kad runājam par sociālo iekļaušanu, mēs apzināmies, ka pastāv atstumtība. Diskutējot par atsevišķu grupu vai atsevišķu personu iekļaušanu, mums jāpatur prātā, ka nedrīkst netīši atstāt novārtā citus. Mums šis 2 gadus ilga projekta process bija labs atgādinājums par atvērtā darba ar jaunatni pamatelementiem, uz kā balstās atvērto Jauniešu centru darbs Igaunijā. Jauniešu centri un telpas ir atšķirīgas un piedāvā dažādas un daudzveidīgas iespējas un to pamatā vienmēr vajadzētu būt tam, lai tie būtu atvērti un pieejami ikvienam jauniešim neatkarīgi no viņu izcelsmes vai rases, kultūras, reliģijas vai pārliecības, dzimuma, seksuālās orientācijas, sociālekonomiskā stāvokļa, izvēlēta dzīves ceļa vai invaliditātes. Sociālās iekļaušanas veiksmes stāsti sākas ar pareizu domāšanu un attieksmi.” (Stīna Kute, Igaunijas Atvērto Jauniešu centru asociācija)

PUBLIKĀCIJA

Nosaukums: Vadlīnijas sociālās iekļaušanas plānošanai un īstenošanai Jauniešu centru programmās

Tekstu sagatavoja: Atvērto Jauniešu centru asociācija (Igaunija), Biedrība “Jaunatnes līderu koalīcija” (Latvija), *Jugendkulturarbeit e.V.* (Vācija) un Jaunatnes sadarbības tīkls *MaMa* (Slovēnija)

Dizains: Pia Rihtaričs, *Studio Punkt* (Slovēnija)

Publikācijas pārraugs: Jauniešu centru sadarbības tīkls *MaMa* (Slovēnija)

Publicēts: Jaunatnes sadarbības tīkls *MaMa*, Gosposvetska iela 5, 1000 Ljubljana, Slovēnija

Vairāk informāciju var saņemt sazinoties: info@mreza-mama.si vai tālruņa numurs +38630 618 628

SATURS

IEVADS	5
KO MĒS VĒLAMIES SASNIEGT AR ŠO DOKUMENTU?	6
STRATĒGISKĀS PLĀNOŠANAS UN ĪSTENOŠANAS VADLĪNIJAS JAUNIEŠU SOCIĀLĀS IEKĻAUŠANAS JOMĀ	7
1.solis – Kur mēs esam?	7
2.solis - Kas ir mūsu mērķa grupa?	8
3.solis – Pamatojums	9
4.solis- Mērķi un uzdevumi	10
5.solis – Darbības plāns	12
6.solis – Indikatori	13
7.solis – Sadarbība ar iesaistītajām pusēm	14
8.solis – Resursi	14
9.solis – Īstenošana	15
10.solis – Izvērtēšana	16
SOCIĀLĀS IEKĻAUŠANAS PLĀNOŠANA – SOLIS PA SOLIM (PIEMĒRS)	17
PROJEKTA VISPĀRĪGS APRAKSTS	18
PROJEKTA “SOCIĀLĀ IEKĻAUŠANA JAUNIEŠU CENTROS” MĒRĶI	19
ESOŠĀ SITUĀCIJA JAUNIEŠU SOCIĀLĀS IEKĻAUŠANAS JOMĀ SLOVĒNIJĀ, IGAUNIJĀ, LATVIJĀ UN VĀCIJĀ	21
Slovēnija	21
Igaunija	22
Latvija	22
Vācija	23
SOCIĀLĀS IEKĻAUŠANAS POLITIKA PROJEKTA PARTNERU VALSTĪS	25
Slovēnija	25
Igaunija	27
Latvija	29
Vācija	31

PROJEKTA PARTNERI	33
Jaunatnes sadarbības tīkls <i>MaMa</i> , Slovēnija	33
Atvērto Jauniešu centru asociācija, Igaunija	33
Biedrība “Jaunatnes līderu koalīcija”, Latvija	33
<i>Jugendkulturarbeit e.V.</i> , Vācija	34
DARBA AR JAUNATNI, JAUNIEŠU CENTRA UN SOCIĀLĀS IEKĻAUŠANAS DEFINĪCIJAS	35
Kas ir darbs ar jaunatni?	35
Kādi ar Atvērtā darba ar jaunatni principi?	35
Kas ir Jauniešu centrs?	36
Kas ir Sociālā iekļaušana?	36
Jaunieši ar ierobežotām iespējām	36
Jaunieši ar īpašām vajadzībām	36
PIEREDZE UN SECINĀJUMI, ĪSTENOJOT SOCIĀLĀS IEKĻAUŠANAS PASĀKUMUS JAUNIEŠU CENTROS	37
Slovēnija	37
Igaunija	38
Latvija	39
NODERĪGI RESURSI, LIKUMDOŠANA UN MATERIĀLI	41
PIELIKUMS NR. 1 STARPTAUTISKĀS APMĀCĪBAS	45
PIELIKUMS NR. 2 NACIONĀLĀS APMĀCĪBAS	51
Slovēnija	52
Igaunija	53
Latvija	57

IEVADS

Eiropas Savienības neformālās izglītības programmas finansēts Erasmus+ Jaunatne projekts “Sociālā iekļaušana jaunatnes centros” (Līgums Nr. 2017-2-SI02-KA347-014270) bija kopīgs darbs 2 gadu garumā, kas veltīts jauniešu sociālās iekļaušanas tematikai. Projekta partneri – Jaunatnes sadarbības tīkls *MaMa*, Slovēnija, Atvērto Jauniešu centru asociācija, Igaunija, Biedrība “Jaunatnes līderu koalīcija”, Latvija un *Jugendkulturarbeit e.V.*, Vācija īstenoja dažādas aktivitātes, lai sasniegtu projekta “Sociālā iekļaušana jauniešu centros” mērķi.

Projekts atbilst mūsdienu vajadzībām attiecībā uz sociālo integrāciju stratēģiskā līmenī. Ar stratēģiju, ieteikumiem un labās prakses piemēriem mēs vēlamies panākt, ka jaunieši arvien vairāk tiek iekļauti sabiedrībā un vidē, kurā viņi dzīvo. Mēs vēlamies iedrošināt Jauniešu centrus kļūt par vietu, kas atbalsta jaunatni, veido kopienu, balstoties uz sadarbības attīstības principiem un nodrošina arvien jaunu iesaistīto pušu līdzdalību. Stratēģijā ir iekļauti ieteikumi, kā plānot un īstenot stratēģiski pasākumus Jauniešu centros un citās organizācijās un institūcijās, kas strādā ar jauniešiem, veidojot sociāli iekļaujošas darbības programmas. Ieteikumi ir sagatavoti, izmantojot pieredzi, kas gūta praktiskā ikdienas darbā ar jauniešiem, lai jaunatnes darbinieki ieteikumus varētu izmantot pasākumu plānošanai un īstenošanai sociālās iekļaušanas jomā.

KO MĒS VĒLAMIES SASNIEGT AR ŠO DOKUMENTU?

Sabiedrība strauji mainās un neaizsargātāko jauniešu grupu sociālā iekļaušana kļūst arvien būtiskāka. Arvien pieaug to jauniešu skaits, kuriem ir mazāk iespēju, kuri tiek izslēgti no darba tirgus dažādu personīgo apstākļu dēļ - nāk no dažādām valstīm, reliģiskām kopienām, minoritātēm un mazāk priviligrētām sociālajām grupām. Šādiem jauniešiem dzīves redzējums nereti nav daudzsološs un šādi jaunieši jo īpaši saskaras ar sociālo atstumtību. Bet arī šādiem jauniešiem ir jāpiedāvā iespēja pilnveidoties un izpausties, lai kļūtu par vienlīdzīgiem sabiedrības locekļiem.

Jauniešu centri ir vide jauniešiem, kas piedāvā neformālu telpu, kurā viņi var iegūt vērtīgu pieredzi un sazināties ar saviem vienaudžiem, iesaistīties dažādās aktivitātēs un izpausties. Arī šie iemesli mudināja izveidot un īstenot projektu "Sociālā iekļaušana Jauniešu centros".

Kontekstā, kas aprakstīts iepriekš, stratēģiskā plānošana ir ļoti svarīga, lai Jauniešu centru aktivitātēs tiktu iekļautas neaizsargātākās jauniešu grupas ilgtermiņā un iekļautu šo mērķa grupu dažādu programmu un pasākumu plānošanā. Sadarbībā ar neaizsargātāko grupu jauniešiem ir iespēja nodrošināt to, ka Jauniešu centru programmas un pasākumi reaģē uz mūsdienu aktualitāti un nepieciešamību pēc dažādu jauniešu integrācijas sabiedrībā.

Šīs vadlīnijas par jauniešu ar ierobežotām iespējām stratēģisku iekļaušanu piedāvā gan ieteikumus, gan risinājumus, gan labās prakses piemērus un sniedz jaunatnes darbiniekiem atbildes par to, kā rīkoties konkrētās situācijās, ņemot vērā, ka ir vitāli svarīgi sabiedrībā iesaistīt it visus jauniešus, jo īpaši jauniešus no mazāk aizsargātām grupām, jo viņi ir vislielākajās grūtībās un viņiem jo īpaši ir nepieciešams atbalsts.

Uzdodot vēlreiz jautājumu: Kāpēc sociālās iekļaušanas stratēģija?, atbilde ir vienkārša. Attiecībā uz jauniešu ar mazākām iespējām sociālo iekļaušanu ilgtermiņā, stratēģiskā plānošana ir ļoti svarīga. Tās pamatā vajadzētu būt esošās situācijas analīzei, dažādu ieinteresēto pušu vajadzību apzināšana, mērķa grupu identificēšana un pasākumu to integrācijai iekļaušana Jauniešu centru programmās. Attiecībā uz jauniešu vajadzību apmierināšanu stratēģiskajai plānošanai ir izšķiroša nozīme un tai ir jāiekļauj atbildes uz neparedzamām situācijām, kas vienlaicīgi ir Jauniešu centru ikdienas darba grūtību atrisinājums. Tikai ar stratēģisku plānošanu mēs varam veidot iekļaujošāku sabiedrību, kas balstīta uz kopīgām vērtībām, līdzjūtību, cilvēcību un solidaritāti.

STRATĒGISKĀS PLĀNOŠANAS UN ĪSTENOŠANAS VADLĪNIJAS JAUNIEŠU SOCIĀLĀS IEKĻAUŠANAS JOMĀ

Šīs Vadlīnijas ir sagatavotas ar konkrētiem ieteikumiem sociālās iekļaušanas stratēģiskai plānošanai Jauniešu centros. Projekta "Sociālā iekļaušana jauniešu centros" laikā mēs guvām apstiprinājumu, ka nav viena pareizā atbilde kā īstenot sociāli iekļaujošas programmas Jauniešu centros. Ceram, ka izveidotās vadlīnijas jaunatnes darbiniekiem, palīdzēs jaunatnes darbiniekiem sagatavot un veidot stratēģiju sociālās iekļaušanas jomā attiecībā uz mazāk aizsargātu mērķa grupu iekļaušanu Jauniešu centru pasākumos.

Vadlīnijas, kā rakstīt/sagatavot sociālās iekļaušanas stratēģiju Jauniešu centrā

Šeit Jūs varat atrast visus svarīgākos stratēģiskās **plānošanas** elementus jauniešu sociālās iekļaušanas jomā Jaunatnes centros un līdzīgās organizācijās/institūcijās.

1. SOLIS – Kur mēs esam?

Pirms sākat kaut ko plānot – vai tā ir Jauniešu centra attīstības ilgtermiņa stratēģija, gada darbības programma vai vasaras pasākumu plāns- mums sev jāpajautā: "Kur mēs esam tagad?"

Neliela situācijas izpēte būs ļoti noderīga, lai virzītos uz priekšu un izslēgtu iepriekšējo pieredzi, kas nebija veiksmīga.

Daži jautājumi, uz kuriem būtu jārod pamata atbildes, ir saistīti ar Jauniešu centru vai NVO, kuras ir ieinteresētas attīstīt darbu sociālās iekļaušanas jomā:

- kādi ir mūsu mērķi un uzdevumi,
- kas ir mūsu pašreizējā mērķa grupa,
- kāda iepriekšējā pieredze mums ir,
- kādi ir mūsu trūkumi un stiprās puses,
- resursi, kas jau ir pieejami (materiāli, tehnoloģijas, cilvēkresursi, partneru tīkls),
- kāda ir finanšu un administratīvā kapacitāte,
- kādi ir izaicinājumi, strādājot vietējā vidē,
- mēs lepojamies ar...

Mūsu Jauniešu centra mērķis ir attīstīt jaunatnes iniciatīvas, līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesos un veicināt kopienas attīstību.

Pašreizējā mērķa grupa ir jaunieši vecumā no 13 līdz 25 gadiem.

Iepriekšējos gados esam organizējuši brīvā laika iekštelpu un āra aktivitātes, starppaaudžu sadarbības pasākumus, seminārus un apmācības, attīstījuši brīvprātīgo darbu.

Mūsu vājās vietas ir - nav jaunatnes telpas visos novada pagastos, Jaunatnes lietu speciālists ir nepilnas slodzes darbs, tikai 1 jaunatnes darbinieks, nevaram sasniegt jauniešus vecumā no 20 līdz 25 gadiem, jo nav pietiekams skaits personāla, nav pieejams audio/video aprīkojums, kas atbilst jauniešu interesēm.

Mūsu stiprās puses ir piekļuve plašai infrastruktūrai un resursi ikdienas darbam jaunatnes jomā, attīstīts mobilais jaunatnes darbs, esam aktīvi starptautiskā līmenī.

Mums ir viegli pieejami šādi resursi – iekštelpu un āra sporta infrastruktūra, transports, materiāli, plašs partneru tīkls ar dažādām zināšanām.

Mūsu administratīvā kapacitāte - 0,5 slodzes jaunatnes lietu speciālists, jaunatnes darbinieks, jurists, grāmatvedis.

Mūsu gada budžets ir 14000.00 eiro.

Mūsu galvenās problēmas līdz šim ir saistītas ar to, kā sasniegt jauniešus vecumā no 20 līdz 25 gadiem un jauniešus no dažādām sociālajām grupām.

2.SOLIS – Kas ir mūsu mērķa grupa?

Vēl viens kritisks jautājums, sākot plānot, ir: Kas ir mūsu mērķa grupa? Kam mēs šo visu plānojam?

Ir svarīgi veikt izpēti par jauniešiem, ar kuriem Jūs vēlētos strādāt- cik viņi ir veci; vide, kurā viņi dzīvo; kādas ir viņu tradīcijas, vērtības, reliģija, izglītības līmenis, sociāli ekonomiskā situācija, ģimenes stāvoklis, nodarbošanās (studē, strādā vai nav ne izglītībā, ne nodarbinātībā), brīvā laika aktivitātes u.c., un atbildēt uz jautājumiem: kāpēc tieši šī mērķa grupa un cik no mērķa grupas jauniešiem mēs vēlamies iesaistīt (jaunieši ar invaliditāti, dažādu kultūru, seksuālās orientācijas, reliģiskās piederības grupas, grupas ar atšķirīgām interesēm, dažādi vardarbībā cietuši jaunieši utt.) noteiktā laika posmā (1 gads, 3 gadi...).

Labāk ir “ēst kūku gabaliņu pēc gabaliņa, nevis uzreiz mēģināt pievarēt visu kūku” – tas nozīmē, izvērtējiet, kādi jaunieši Jums ir apkārt, kurus jauniešus tieši vēlaties iesaistīt un nosakiet prioritātes, ar kuriem jauniešiem noteiktā laika periodā vēlaties strādāt.

Ja mēs vēlamies īstenot pasākumus jauniešiem no mazāk aizsargātām mērķa grupām, ikreiz būtiski ir:

- kartēt jauniešus Jūsu vietējā vidē- kas viņi ir, cik viņi ir veci, kā viņus sasniegt, kādas ir viņu intereses;
- dodaties kur, kur ir jaunieši – skeitparki, jauniešu pasākumi, populārās tikšanās vietas, vai sociālie mediji – lai Jums būtu iespēja viņus satikt;
- izturaties pret katru jauniešu individuāli – šī stratēģija nav atbilde visām situācijām, bet tā var palīdzēt jaunatnes darbiniekiem pielāgoties katrai neaizsargātajai mērķa grupai atsevišķi;
- pavaicāt jauniešiem ko tieši viņi vēlas, kas viņiem nepieciešams;
- ievērot mazāk aizsargātu mērķa grupu jauniešu vajadzības, spējas un iespējas;
- katru situāciju risināt atsevišķi un runāt ar jauniešiem par viņu pieredzi;
- palielināt informētību par mazaizsargātiem jauniešiem un citām neaizsargātām mērķa grupām, veidojot drošu vidi diskusijām par šo tematu;
- izmantot nediskriminējošu valodu un terminoloģiju;
- palīdzēt jauniešiem atrast savu ceļu un iesaistīties un aktīvi darboties sabiedrībā;
- veidot pasākumus jauniešiem kopā ar pašiem jauniešiem, tā tiekot līdz savai mērķa grupai;
- būt personai, kas nebaidās atvērties vai izrādīt savu “civēcisko” pusi, un būt personai, kurai ir patiesa interese par jauniešiem un vēlme atrast kopīgu valodu;
- būt par kouču, skolotāju un jauniešu interešu aizstāvi, kļūt par cilvēku, kuram jaunieši var uzticēties.

Mūsu Jauniešu centra mērķa grupa ir jaunieši vecumā no 13-25 gadiem.

Lai īstenotu sociālās iekļaušanas stratēģiju nākamajam gadam, mēs vēlētos iesaistīt 300 jauniešus no mazāk aizsargātām grupām (~ 10% no jauniešu kopskaita):

- 1% NEET jaunieši
- 1,5% jaunieši ar invaliditāti
- 2,5% romu tautības jaunieši
- 5% jaunieši, kas dzīvo mūsu novada lauku teritorijā

3.SOLIS – Pamatojums

Lai cilvēki noticētu – vai tie ir lēmumu pieņēmēji, politikas veidotāji, mērķa grupa vai vietējās sabiedrības pārstāvji (uzņēmumi, NVO, mediji, baznīca utt.) – tiem jāpiedāvā maksimāli daudz statistikas (skaitļi), politikas dokumenti (normatīvo tiesību akti, politikas plānošanas dokumenti vietējā un valsts līmenī, pat Eiropas līmenī) un jauniešu viedoklis (no pētījumiem, aptaujām).

Šī ir tā daļa, kurā jūs varat sniegt atbildes auditorijai, lai pamatotu savus mērķus un definētos uzdevumus- kādi ir izaicinājumi ikdienas darbā, uz ko mēs reaģējam ar sociālās iekļaušanas stratēģiju, kā tika identificēti izaicinājumi (analīze, esošie dati, novērojumi...) un kuru esošo stratēģisko dokumentu

mērķus (t.sk. vietējā vidē- statūti, darbības, pašvaldības jaunatnes stratēģija, u.c.) sociālās iekļaušanas stratēģija palīdzēs sasniegt.

Pašvaldībā ir 20'000 iedzīvotāju, no kuriem 3'000 ir 13 –25 gadus veci jaunieši (15%). Jauniešu vidū ir 10% NEET jauniešu, 15% jauniešu ar invaliditāti, 25% romu jauniešu, 50% jauniešu dzīvo mūsu pašvaldības lauku teritorijā.

Katrs piektais jauniešs ir pakļauts nabadzības riskam. Katrs ceturtais jauniešs saskaras ar materiālu vai sociālu nenodrošinātību – ekonomisku spriedzi, nepietiekamiem resursiem, lai nopirktu nepieciešamās lietas, mājokļa neesamība.

Aptuveni 90% jauniešu uzskata, ka sabiedrībā ir spriedze starp nabadzīgiem un bagātiem cilvēkiem, arī starp dažādām rasu un etniskām grupām, un 73% jauniešu norāda uz spriedzi starp cilvēkiem ar atšķirīgu seksuālo orientāciju. Tikai 70% jauniešu norāda, ka tiem ir visas iespējas iegūt vēlamu izglītību. Katrs piektais jauniešs ir bez darba (tai skaitā 3% ilgstošo bezdarbnieku). Lielākā daļa jauniešu ir pozitīvi noskaņoti pret iespējām izvēlēties profesiju, kas viņiem patīk (67% jauniešu). Kritiskāk jaunieši vērtē iespējas atrast sev tīkamu darbu (52% uzskata, ka viņiem šādu iespēju nav). Turklāt katrs trešais jauniešs uzskata, ka viņiem ir ilgstošas saslimšanas vai veselības problēmas. Liela daļa no jauniešiem uzskata, ka viņu novads nav jaunatnei draudzīgs – 28%. Liela daļa jauniešu dzīvo trūcīgā vidē (pārapsūtinātība mājoklī, caurs jumts, nav vannas/dušas un nav iekštelpu tualetes, vai mājoklis uzskatāms par pārāk tumšu) – 24%. Jaunieši reti piedalās apkaimes pasākumos (pilsētplānošana, petīcijas parakstīšana u.c.) – tikai 5%. Aptuveni 17% jauniešu iesaistās nevalstisko organizāciju pasākumos, 24% ir iesaistījušies jaunatnes projektos un 19% jauniešu ir piedalījušies Jauniešu centra pasākumos. 85% jauniešu vecumā no 20 līdz 24 gadiem ir vismaz vidusskolas izglītības līmenis. Absolūtajam vairākumam jauniešu ir optimistisks viedoklis par savu nākotni (90%).

Saskaņā ar novada attīstības plānu 2019.-2024. gadam 5. prioritāti – Jaunatne, sasniedzamais rādītājs 5.6. - Jauniešu centra aktivitātēs ir iesaistījušies vismaz 30% jauniešu. Saskaņā ar Valsts sociālās integrācijas plānu 2016. -2022.gadam (pieņemts 01.07.2015.) Jauniešu centriem ir izšķiroša nozīme jauniešu sociālajā iekļaušanā un tiem jāpievērš īpaša uzmanība neaizsargāto jauniešu sociālajai iekļaušanai. Saskaņā ar Jaunatnes likuma (pieņemts 01.05.2008.) 5.daļu – vietējām pašvaldībām jāattīsta darbs ar jaunatni vietējā līmenī, nosakot, ka jaunatnes darbinieki un Jauniešu centrs ir obligātie institucionālie līdzekļi jaunatnes darba attīstībai.

4.SOLIS – Mērķis un uzdevumi

Kad esam gatavi definēt mērķus, mums ir jāatbild uz vienkāršu, bet taja pašā laikā ļoti sarežģītu jautājumu- Ko mēs vēlamies sasniegt konkrētā laika periodā un Kā mēs to esam iecerējuši sasniegt?

Tas nozīmē, ka mērķim ir jābūt saskaņā ar tiem kritērijiem, kurus esam izvēlējušies konkrētā brīdī. Mērķu noteikšana ir īpašs process, kad domājam par ideālu, bet reālu nākotni un kā motivēt visus iesaistīties, lai nākotnes vīziju pārvērstu realitātē.

Ir viegli izvirzīt mērķus un uzdevumus un tajā pašā laikā ļoti grūti:

1. Izveidojiet savu "lielo bildi" par to, ko vēlaties sasniegt saistībā ar savu definēto mērķa grupu un definējiet mērķus, ko vēlaties sasniegt.
2. Pēc tam sadaliet mērķi mazākos un mazākos posmos (uzdevumos), kas jums ir jāpaveic, lai sasniegtu mērķi.

Nosakiet SMART (*GUDRU*) mērķi (konkrētu, izmērāmu, sasniedzamu, atbilstošu/reālu un laikā noteiktu), kas motivē / iedvesmo Jūs un apkārtējos, un pierakstiet to, lai tas liktos vairāk reāls.

S – konkrētss un nozīmīgs (*Specific or Significant*).

M – izmērāms un jēgpilns (*Measurable or Meaningful*).

A – sasniedzams un mērķa-orientēts (*Attainable or Action-Oriented*).

R – atbilstošs/reāls un daudzsološs (*Relevant or Rewarding*).

T – laikā ierobežots un izsekojams (*Time-bound or Track-able*).

Daži ieteikumi mērķu un uzdevumu noteikšanai:

- * Pozitīvi! Norādiet katru mērķi kā pozitīvu vēstījumu – pozitīvi izsakiet savu mērķi: »Izpildīt šo pieeju« ir daudz labāks mērķis nekā "Neizdari šo stulbo kļūdu".
- * Precīzi! Norādiet precīzu mērķi, norādiet datumus, laiku un summas, lai varētu novērtēt sasniegumu. Ja to darīsiet, tad precīzi zināsi, kad būs sasniegts mērķis, un gūsiet gandarījumu no tā, ka esat sasniedzis mērķi.
- * Prioritātes! Nosakiet prioritātes, ja Jums ir vairāki mērķi. Tas palīdz izvairīties no sajūtas, ka ir pārāk daudz mērķu, un palīdz pievērst uzmanību vissvarīgākajam.
- * Rakstiet! Uzrakstiet mērķus, kas dod iespēju tos izkristalizēt un dod tiem lielāku spēku.
- * Labāk mazāk! Definējiet mazus (bet cēlus) mērķus – definējiet mērķus, pie kuru sasniegšanas strādājat, lai tie būtu mazi un sasniedzami. Kad Jūsu mērķis ir pārāk liels, tad var šķist, ka Jūs netiekat uz priekšu. Bet mērķu mazināšana un palielināšana (kad izaicinājums nav pietiekams) sniedz vairāk iespēju gūt labumu.
- * Esiet reāli! Nosakiet reālistiskus mērķus – ir svarīgi izvirzīt mērķus, kurus varat sasniegt. Cilvēki (piemēram, darba devēji, vecāki, mediji vai sabiedrība) bieži izvirza Jums nereālus mērķus. Viņi bieži to dara neziņā par Jauniešu centra paša vēlmēm un ambīcijām.

Kad esam gatavi definēt mērķi, vienmēr ir noderīgi padomāt par šiem jautājumiem:

- ko mēs vēlamies sasniegt ilgtermiņā un vispārīgāk ar pašu stratēģiju?
- kādi ir organizācijas vispārējie mērķi mērķa grupas sociālās iekļaušanas jomā?
- Kas notiktu, ja nebūtu stratēģijas?

N # 1 - Apmācīt (cik?) jaunatnes darbiniekus (cik ilgā laikā?), kā risināt jauniešu sociālās atstumtības problēmas vietējā sabiedrībā.

N # 2 – Iekļaut izvēlēto mērķa grupu (cik?) Jauniešu centra aktivitātēs (cik ilga laikā, cik daudz aktivitātēs?).

N # 3 – Vienot vietējo sabiedrību (kuras grupas?) un jauniešus no mērķa grupas (kādas?) caur dažādiem pasākumiem (cik? cik ilgā laikā?).

N #4 - Palīdzēt (cik ilgā laikā?) jauniešiem (cik?) no mērķa grupas (kādas?) integrēties (kādā jomā?) ikdienas dzīvē.

5.SOLIS – Aktivitāšu plāns

Kad esam gatavi sagatavot aktivitāšu plānu jauniešiem no neaizsargātām mērķa grupām, vienmēr ir svarīgi:

- skaidrs priekšstats par iepriekšējo pieredzi – mūsējo un citu (1. solis);
- zināt mērķa grupas profilu (2. solis);
- zināt, kur jaunieši pulcējas – skeitparks, jauniešu pasākumi, populārās saietas vietas vai sociālie mediji- lai jūs varētu tiem tieši piekļūt (3. solis);
- nodefinēts GUDRS mērķis (4. solis);

un tikai tad varam ķerties klāt aktivitāšu plāna sagatavošanai.

Aktivitāšu plānā tiek precizēts, kādi resursi ir nepieciešami, lai sasniegtu mērķi, un tiek noteikti uzdevumi un ieinteresētās personas, lai sasniegtu mērķi.

N # 1 – Ikgadējie Jaunatnes kultūras un sporta svētki, kur mērķa grupa ir arī organizatori.

N #2 – Mērķa grupai ir pieejamas regulāras, individuālas konsultācijas.

N #3 – Ikmēneša atvērto durvju dienas pasākumi ar vieslektoriem, lai aplūkotu dažādas tēmas, par kurām mērķa grupai ir interese.

N #4 – Sezonāli 1 dienas braucieni mērķa grupai brīvā dabā.

N #5 – Sezonāli starppaudžu sadarbības pasākumi, lai jauniešos attīstītu dažādas ikdienas dzīvei noderīgas prasmes.

...

6.SOLIS – Indikatori

Indikatoriem, ko vēlamies sasniegt, arī vienmēr jābūt SMART (GUDRIEM- konkrētiem, izmērāmiem, sasniedzamiem, reāliem, atbilstoši, laikā definētiem), kas mums dos iespēju kvalitatīvi uzraudzīt aktivitāšu plāna ieviešanu. Galvenie indikatori ļauj mums redzēt, ar kādiem šķēršļiem mēs sastopamies mērķu sasniegšanā un atspoguļo iespējamus sasniegumus stratēģijas īstenošanā kopumā. Indikatori palīdz mums iegūt skaidru priekšstatu par aktivitāšu programmu.

Vienmēr ir ļoti vērtīgi domāt ne tikai par **kvantitatīviem** rādītājiem, kas ir ļoti svarīgi politikas un lēmumu pieņēmējiem, bet arī par **kvalitatīviem** rādītājiem, kas ir vissvarīgākie pašai mērķa grupai.

N#	Aktivitāte	Indikatori
1	<i>Ikgadējie Jaunatnes kultūras un sporta svētki, kur mērķa grupa ir arī organizatori</i>	<i>100 jaunieši vecumā no 13 līdz 18 gadiem ir piedalījušies pasākumā.</i> <i>10 cilvēku komanda no mērķa grupas ir ieguvuši jaunu pieredzi pasākumu organizēšanā.</i>
2	<i>Mērķa grupai ir pieejamas regulāras, individuālas konsultācijas.</i>	<i>Ir notikušas 100 individuālas konsultācijas.</i> <i>Jauniešiem ir bijusi iespēja nodefinēt savus personīgos mērķus 1 gada periodam un tos sasniegt.</i>
3	<i>Ikmēneša atvērto durvju dienas pasākumi ar vieslektoriem, lai aplūkotu dažādas tēmas, par kurām mērķa grupai ir interese.</i>	<i>Ir notikuši 10 izglītojoši pasākumi ar vieslektoriem, lai aplūkotu dažādas tēmas, par kurām mērķa grupai ir interese.</i> <i>Mērķa grupa ir saņēmusi noderīgu informāciju un jaunas zināšanas par sev aktuālām tēmām.</i>
4	<i>Sezonāli 1 dienas braucieni mērķa grupai brīvā dabā.</i>	<i>Ir notikuši 4 sezonāli 1 dienas braucieni mērķa grupai brīvā dabā.</i> <i>Mērķa grupa ir attīstījusi prasmes strādāt komandā.</i>
5	<i>Sezonāli starppaudžu sadarbības pasākumi, lai jauniešos attīstītu dažādas ikdienas dzīvei noderīgas prasmes.</i>	<i>Vismaz 20 cilvēki no citām sabiedrības grupām ir iesaistījušies pasākumos.</i> <i>Jaunieši augstu novērtēja iespēju sadarboties ar cilvēkiem no citām sabiedrības grupām.</i>

7. SOLIS Sadarbība ar iesaistītajām pusēm

Lai arvien plašāk būtu iespēja stāstīt par darbu ar mērķa grupu nozīmi, arvien plašāk atspoguļot sabiedrībā sasniegtos rezultātus, lai piesaistītu nepieciešamos resursus noteiktā laikā un apjomā, ir svarīgi pēc iespējas vairāk iesaistīt ieinteresētās puses, vienlaicīgi uzsverot kopīgu mērķu nozīmi iesaistīto pušu darbā. Sadarbības veidošana ar ieinteresētajām pusēm prasa laiku, tāpēc neatstājiet to uz pēdējo brīdi un sāciet darbu ar iesaistītām pusēm jau tagad.

Vispirms ir nepieciešams sagatavot visu ieinteresēto pušu (pozitīvi un negatīvi ieinteresēto pušu) vietējā sabiedrībā sarakstu - citas organizācijas/institūcijas, kas arī strādā ar vietējiem jauniešiem. Iepazīstiniet ieinteresētās puses ar sevi un izrādiet interesi par ieinteresēto pušu darbību, kā arī izsakiet piedāvājumu sadarboties un izvirziet kopīgu darbības mērķi, kuru sasniegšanā var piedalīties ikviens.

Būtiski ir vienoties, kurš ir atbildīgs par katru aktivitāti un kurš un kādā kapacitātē piedalās to ieviešanā.

Pēc tam, kad esat identificējuši visas iesaistītās puses (vecāki, skolotāji, vietējās NVO, vietējie uzņēmumi, politikas veidotāji, lēmumu pieņēmēji, draudzes, neformālās grupas u.c.), regulāri veiciet iesaistīto pušu ieinteresētības un ietekmes analīzi.

Lai ieinteresētās puses pēc iespējas vairāk iesaistītu, ieguldot minimālus resursus, regulāri ir jāanalizē to vajadzības un, identificējot kopīgas vajadzības, jāsadarbojas kopīgu vajadzību apmierināšanā.

Veidi, kā iesaistīt ieinteresētās puses:

- aicināt viņus piedalīties darba grupā, lai izstrādātu stratēģiju;
- aicināt viņus uzstāties pasākumu atklāšanā, slēgšanā, tematiski;
- aicināt viņus būt par ekspertiem aktivitātēs;
- aicināt viņus uz labdarības pasākumiem, nodrošināt Jūsu rīcībā esošus resursus, t.sk. ekspertīzi;
- piedāvāt sadarboties jautājumos, kas ir svarīgi ieinteresētajām pusēm;
- aicināt viņus piedalīties pasākumos;
- publiski pateikties ieinteresētajām pusēm u.c.

8. SOLIS – Resursi

Resursi var būt jebkas, kas nepieciešams pasākumu īstenošanai. Populārākie nepieciešamie resursi darbā ar jauniešiem ir:

- cilvēki (vai tas ir eksperts, organizators vai brīvprātīgie- visi ir svarīgi);
- telpa (vai tā ir iekštelpa vai ārtelpa – Jaunatnes centrs, sporta zāle, mežs u.c. – bez telpas nav iespējams neko organizēt);
- transports (lai nodrošinātu citus resursus vai atvestu/aizvestu dalībniekus vai apmeklētājus);
- materiāli (atkarībā no aktivitātes- sākot ar vienkāršu papīru un pildspalvu un beidzot ar specifisku

āra dzīves inventāru vai zinātniskiem laboratorijas eksperimentiem nepieciešamu aprīkojumu).

Jo detalizētāk Jūs aprakstīsiet resursus, kas nepieciešami Jūsu pasākumiem, jo vieglāk būs tos piesaistīt. Ir daudz atbilstošāk pateikt sporta skolotājam, ka Tev ir nepieciešama volejbola bumba un basketbola bumba, nekā pateikt, ka Tu meklē sporta inventāru un beigās attapties ar lecamauklu savās rokās.

Uzdevums: Individuālas konsultācijas, kas regulāri pieejamas mērķa grupai.

1. sesijai nepieciešamie resursi: konsultants, telpa (2 krēsli vai segas, kur sēdēt), pildspalva, papīrs piezīmēm, krāsains papīrs uzdevumiem.

9.SOLIS – Īstenošana

Daži ieteikumi, lai sociālās iekļaušanas stratēģiju padarītu par realitāti:

- Individuāla pieeja katram jauniešim – šī stratēģija nav atbilde uz visām situācijām, bet tā var palīdzēt jaunatnes darbiniekiem to ērti pielāgot katram mērķa grupas jauniešim atsevišķi.
- Jautājiet pašiem jauniešiem tieši ko viņi vēlas un kas viņiem ir vajadzīgs.
- Cieniet mazāk aizsargātu mērķa grupu jauniešu vajadzības un spējas.
- Katru jautājumu risiniet atsevišķi un runājiet ar jauniešiem par viņu pieredzi.
- Palieliniet informētību par mazaizsargātiem jauniešiem un citām neaizsargātām mērķa grupām, un veidojiet drošu vidi diskusijām par šo tēmu.
- Lietojiet nediskriminējošu valodu un terminoloģiju.
- Palīdziet jauniešiem atrast savu ceļu un iesaistīties un aktīvi darboties sabiedrībā.
- Veidojiet aktivitātes kopā ar jauniešiem, lai Jums būtu iespēja satikt arvien jaunus mērķa grupas pārstāvjus.
- Esiet cilvēks, kas nebaidās atvērties vai izrādīt savu “cilvēcisko” pusi, un tāds, kuram ir patiesa interese par jauniešiem un vēlme atrast kopīgu valodu.
- Esiet konsultants, skolotājs, jauniešu interešu aizstāvis un arī sabiedrotais, kuram jaunieši var uzticēties.

Īstenojot pašu veidotas stratēģijas, nekad neaizmirstiet par izvīrīto mērķi. Īstenošanas procesā var rasties jauni šķēršļi vai Jūs varat saņemt neplānotu atbalstu no ieinteresētajām pusēm – lai kā Jūs adaptētu stratēģiju to ieviešanas procesā, esiet uzmanīgi novirzīties no sākotnējā mērķa.

10.SOLIS - Izvērtēšana

Izvērtēšana ir process, kurā kritiski vērtē programmu. Tas ietver informācijas un datu apkopošanu un analizēšanu par programmas aktivitātēm, raksturlielumiem un rezultātiem. Izvērtēšanas mērķis ir pieņemt lēmumus par programmas īstenošanu, uzlabot tās efektivitāti un/vai informēt par plānošanu atbildīgos (*Patton, 1987*).

Izvērtējot Jūs varat uzlabot programmas izstrādi un īstenošanu un labāk atspoguļot programmas ietekmi. Ir svarīgi periodiski izvērtēt un pielāgot savas darbības, nodrošinot, ka tās būtu pēc iespējas efektīvākas attiecībā uz mērķa grupu. Izvērtēšana var palīdzēt noteikt, kurās jomās nepieciešama uzlabošana, un galu galā - palīdz Jums efektīvāk sasniegt savus mērķus. Papildus, ja Jūs dalāties ar rezultātiem - par to, kas bija vairāk un mazāk efektīvs - Jūs veiciniet citu iesaistīto pušu attīstību, informētību un labvēlīgas attieksmes pret mērķa grupas veidošanos.

Izvērtēšanai ir divas plašas kategorijas: formatīva un summatīva. Formatīvi izvērtējumi tiek veikti programmas izstrādes un īstenošanas laikā un ir noderīgi, ja vēlaties saprast, kā vislabāk sasniegt savus mērķus vai uzlabot savu programmu. Summatīvs izvērtējums tiek veikts, tiklīdz Jūsu programmas īstenošana ir noslēgusies, un tas sniegs Jums priekšstatu kādā mērā programma sasniedza savus mērķus. Lai īstenotu formatīvo vai summatīvo izvērtēšanu, ir dažādas metodes, ko pielietot – aptauja, intervija, dokumentu analīze, novērojums, eksperiments, u.c.

Laba izvērtēšana ir: Jūsu programmai pielāgota; balstās uz esošajām izvērtēšanas zināšanām un pieejamiem resursiem; ir iekļaujoša, godīga un izmantojama; izvēlētas metodes ir atbilstošas esošai situācijai; Jums ir indikatori (6.solis), kam sekojat visā sociālās iekļaušanas stratēģijas īstenošanas periodā.

Izvērtēšana var būt īstermiņa un ilgtermiņa, kvantitatīva un kvalitatīva, individuāla un grupas, pasīva un interaktīva u.c. Populārākās novērtēšanas metodes darbā ar jauniešiem - personiska saruna, aptauja, pētījums, novērojums un mediju monitorings.

Izvērtējums ļauj parādīt programmas panākumus vai progresu. Informācijas apkopošana ļauj labāk informēt citus par savas programmas ietekmi, kas ir ļoti svarīgs sabiedrisko attiecību, personīgas attieksmes veidošanai un atbalsta piesaistīšanai un sadarbības attīstībai ar pašreizējiem un potenciāliem finansētājiem.

SOCIĀLĀS IEKĻAUŠANAS PLĀNOŠANA – SOLIS PA SOLIM (PIEMĒRS)

Pēc tam, kad esat nedefinējuši sev visas vadlīnijas, Jūs varat sākt plānot stratēģiju soli pa solim. Jūs varat izmantot šo darba lapu kvalitatīvākai stratēģijas plānošanai jauniešu sociālās iekļaušanas jomā Jauniešu centru darbības programmās.

Mērķis:	
Mērķa grupa:	
Laika periods:	
Aktivitātes:	
Sadarbības partneri:	
Finansētājs¹:	
Resursi²:	
Sasniedzamie rezultāti (indikatori):	

¹ Norādiet finansētāju vai finansētājus, ja tie ir vairāki (piemēram, pašvaldība un vietējais uzņēmums "OK")

² Resursi, kas nepieciešami, lai varētu ieviest iecerētās aktivitātes. Tie var būt cilvēki, aprīkojums, inventārs, informācija, tehnoloģijas vai jebkas cits, ko varat definēt.

PROJEKTA VISPĀRĪGS APRAKSTS

Projekts “Sociālā iekļaušana Jauniešu centros” bija 24 mēnešu stratēģiska partnerība, ko finansēja Eiropas Savienības neformālās izglītības programma Erasmus+ Jaunatne, ko īstenoja partneri no Latvijas, Igaunijas, Slovēnijas un Vācijas. Projekta laikā tika apzināti faktori, kas liek jauniešiem justies sociāli atstumtiem un tika diskutēts par jauniešu sociālo iekļaušanos mūsdienu modernajā sabiedrībā. Projekta īstenošanai bija būtiski ne tikai īstenot īstermiņa pasākumus un iegūt jaunas zināšanas par rīkiem, ko jaunatnes darbinieki var izmanto ikdienas darbā ar jauniešiem, bet arī radīt vadlīnijas ilgtspējīgu sociālās iekļaušanas programmu plānošanai un īstenošanai. Projekts tika īstenots atbilstoši Eiropas Jaunatnes stratēģijas mērķiem un starptautiskām un nacionālām politikām sociālās iekļaušanas jomā.

Projekts tika uzsākts ar partneru tikšanos, kuras mērķis bija vienoties par kopīgu redzējumu projekta aktivitāšu īstenošanā un projekta rezultātiem. Projektā tika sagatavoti nacionālie ziņojumi jauniešu sociālās iekļaušanas jomā³. Uz studiju vizīti Vācijā, lai iepazītos ar Jauniešu centru labo praksi jauniešu sociālās iekļaušanas jomā Oldenburgā, devās visu partneru nacionālo sadarbības partneru pārstāvji. Šī studiju vizīte sniedza iesaistītajām pusēm ieskatu par labo praksi sociālās iekļaušanas programmu izstrādē un īstenošanā. Tālāk sekoja starptautiskas apmācības jaunatnes darbiniekiem, kuri piedalās projektā, lai apgūtu jaunas metodes darbam jauniešu sociālās iekļaušanas jomā un izmantotu tās savu programmu izstrādē. Starptautiskajās apmācībās tapa arī priekšlikumi nacionālo semināru saturam (programmai), kuros bija iespēja piedalīties ikvienam interesentam nacionālajā līmenī. Projekta turpinājumā tika īstenoti pilotprojekti jauniešu sociālās iekļaušanas jomā un noslēgumā ar vērtīgo pieredzi projekta dalībnieki dalījās projekta noslēguma konferencēs, kurās piedalījās lēmumu pieņēmēji, dažādu nevalstisko organizāciju, kas saskaras ar sociālās atstumtības jautājumiem, pārstāvji, izglītības iestāžu pedagogi, psihologi, sociālie darbinieki un skolu vadītāji, Jauniešu centru darbinieki un valsts pārvaldes institūciju pārstāvji.

Iegūtās zināšanas un pieredze projekta laikā bija par pamatu šo vadlīniju sagatavošanā. Kopējais darbs ilgtermiņa ilgtspējīgu stratēģiju sociālās iekļaušanas jomā Jauniešu centros un citās organizācijās, kas strādā ar jauniešiem un kā palīdzēt jaunatnes darbiniekiem un Jauniešu centru vadītājiem risināt sociālās atstumtības problēmas vietējā sabiedrībā un efektīvi reaģēt uz tām, ir rezultējies taustāmā un noderīgā rezultātā.

³ Ar Latvijas nacionālo ziņojumu Jūs varat iepazīties vietnē

http://site-484428.mozfiles.com/files/484428/Nacionalais_Zinojums_Jauniesu_sociala_ieklausana_2018.pdf

PROJEKTA “SOCIĀLĀ IEKĻAUŠANA JAUNIEŠU CENTROS” MĒRĶI

Projekts tika izstrādāts tā, lai tā īstenošanas laikā tiktu sasniegti tūlītēji rezultāti. Pēc projekta noslēguma būtiski ir turpināt attīstīt sasniegto. Projektam tika noteikti 2 mērķi un definēti virkne sasniedzamo rezultātu.

MĒRĶIS 1: Stratēģijas izstrāde ilgtspējīgai pieejai jauniešu sociālās iekļaušanas jomā Jauniešu centru programmās.

Teorētisks pamatojums sociālās iekļaušanas stratēģisko modeļu sagatavošanai jauniešu centros ir atrodams ES Jaunatnes mērķos, ES stratēģijā jaunatnei 2010.–2018. gadam, Erasmus+: Jaunatne programmā sadaļās Integrācija un Daudzveidība, SALTO Publikāciju centra publicētajos materiālos (2006.-2015.gads) un citos attiecīgos dokumentos. Sagatavojot modeli sociālās iekļaušanas stratēģiskai plānošanai un programmas satura pilnveidošanai, tika izmantoti gan iepriekšminētie dokumenti, gan praktiski piemēri, kā piemēram, programmas veidošana kopā ar jauniešiem, kas pakļauti sociālai atstumtībai.

C1.1: Analīzes sagatavošana un īstenošana

- Vienošanās par nacionālās situācijas analīzes kritērijiem, lai varētu identificēt un definēt stratēģisko programmu virzienus un sociālās iekļaušanas Jauniešu centros modeļus;
- Nacionālās situācijas analīze sociālās iekļaušanas Jauniešu centros jomā un turpmāko vadlīniju izstrādei.

C1.2: Studiju vizītes organizēšana

- Studiju vizīte Vācijā 24 dalībniekiem (programmas jaunatnes darbinieki un vadītāji/direktori) analīzes veikšanai jauniešu sociālās iekļaušanas jomā.

C1.3: Labās prakses apzināšana un iekļaušana stratēģijā

- Labās prakses piemēru apkopošana, izvērtēšana un atbilstošu piemēru iekļaušana programmas saturā.

MĒRĶIS NR. 2: Apmācības jaunatnes darbiniekiem un Jauniešu centru vadītājiem par to kā risināt jauniešu sociālās atstumtības izaicinājumus vietējā sabiedrībā

Stiprināta Jauniešu centru loma sociālās iekļaušanas jomā un Jauniešu centri ir kļuvuši par starpnieku starp dažādām ieinteresētajām pusēm vietējā, valsts un Eiropas līmenī. Stratēģiskās vadlīnijas un Jauniešu centru programmu izstrāde ir svarīga sociālajā iekļaušanā, jo Jauniešu centri ir vietējās sabiedrības katalizators virzībā uz proaktīvu pieeju mūsdienu problēmu risināšanai. Dažāda satura programmu modeļu izstrāde tika balstīta uz padziļinātu analīzi un atbilstošiem dokumentiem sociālās iekļaušanas jomā (kas īpašu lomu spēlēja stratēģisko vadlīniju izstrādē, starptautiskās apmācībās un nacionālajos semināros). Kopā ar iesaistītajiem ekspertiem mēs līdzveidojām Eiropas sociālās iekļaušanas politiku. Projekta ietekme ir iekļaujošāka sabiedrība.

C2.1: Starptautisko apmācību sagatavošana, īstenošana un novērtēšana

- 1 sekmīgi īstenotas starptautiskās mācības;
- 24 kvalificēti jaunatnes darbinieki, lai īstenotu sociālo iekļaušanu Jauniešu centru darbā.

C2.2: Nacionālo semināru sagatavošana, īstenošana un novērtēšana

- 90 apmācīti jaunatnes darbinieki, lai īstenotu sociālo iekļaušanu Jauniešu centru darbā;
- 6 semināri, kuru ietvaros jaunatnes darbinieki- starptautisko apmācību dalībnieki- nodod zināšanas citiem Jauniešu centru darbiniekiem, kuri Jauniešu centros ir atbildīgi par satura veidošanu, par to kā attīstīt regulāras programmas sociālās iekļaušanas jomā un izstrādāt un piedāvāt stratēģiskus risinājumus integrācijas jomā.

C2.3: Rezultātu izplatīšanas pasākumu īstenošana

- Vismaz 6 programmu īstenošana Jauniešu centros sociālās iekļaušanas jomā;
- 3 nacionālās konferences vismaz 90 dalībniekiem.

C2.4: Izstrādāts modelis specifiska satura programmu veidošanai

- Ir izstrādātas vismaz 12 sociālās iekļaušanas programmas Jauniešu centriem, kuros strādā projekta dalībnieki – nacionālo partneri, izmantojot starptautiskās apmācībās iegūtās zināšanas.

ESOŠĀ SITUĀCIJA JAUNIEŠU SOCIĀLĀS IEKĻAUŠANAS JOMĀ SLOVĒNIJĀ, IGAUNIJĀ, LATVIJĀ UN VĀCIJĀ

Apzinot esošo situāciju sociālās iekļaušanas jomā katrā valstī, mēs sapratām, ka mums nākas saskarīties ar četrām dažādām realitātēm, kurās atrodamas daži kopīgi elementi. Katrā valstī organizācijas strādā pie vienotiem jaunatnes darba principiem, kas ir loģiska reakcija uz pārmaiņām sabiedrībā. Šis bija galvenais sākumpunkts stratēģiju sociālās iekļaušanas jomā sagatavošanai un īstenošanai Jauniešu centros. Šajā sadaļā Jūs varat iepazīties kā tiek organizēts darbs ar jaunatni katrā valstī, kādi rezultāti tika sasniegti projekta laikā, iepazīties ar jauniešu profilu atbilstoši statistikai (vecums, skaits, dzimums) un kas katrā valstī ir iesaistītās puses un partneri, kas pieņem lēmumus jauniešu sociālās iekļaušanas jomā. Šo informāciju jaunatnes darbinieki var izmantot, gatavojot stratēģiju un izmantot kā atsauci, runājot par jauniešu sociālo iekļaušanu. Noslēgumā šajā sadaļā ir apkopota informācija par pieejamiem resursiem jaunatnes jomā katrā valstī, kā tiek organizēts un īstenots darbs ar jaunatni katrā valstī.

SLOVĒNIJA

Saskaņā ar Slovēnijas Republikas Statistikas biroja datiem (2016.gads) jauniešu skaits Slovēnijā strauji samazinās. Šis demogrāfiskās izmaiņas norāda uz Slovēnijas sabiedrības ilgtermiņa stabilitāti un attīstību, nepieciešamību pēc pilnīgas jauniešu sociālās iekļaušanas un ikviena jaunieša visa potenciāla aktivizēšanu kā nekad iepriekš. Neskatoties uz maziem izdevumiem sociālajai aizsardzībai (kā proporcija no IKP), salīdzinot ar ES vidējo rādītāju, Slovēnijas Republikai līdz šim ir izdevies saglabāt relatīvi zemu nabadzības un sociālās atstumtības riska līmeni. Saskaņā ar Eurofound pētījuma "Jauniešu sociālā iekļaušana" datiem, Slovēnijā 2013.gadā bija viszemākais jauniešu sociālās atstumtības līmenis starp Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīm. Saskaņā ar pētījumu "Jaunatne 2010", galvenie mehānismi sociālajai iekļaušanai Slovēnijā ir izglītība un nodarbinātība. Jauniešu sociālā iekļaušana nav atsevišķi definēta Slovēnijas tiesību aktos. Galvenā institūcija, kas atbild par sociālo iekļaušanu Slovēnijā ir Darba, ģimenes, sociālo lietu un vienlīdzīgu iespēju ministrija, kas ir atbildīga par attiecīgo programmu īstenošanu un atbildīgo īstenošanu iecelšanu. Slovēnijas pašvaldības arī ir iesaistītas jauniešu sociālās iekļaušanas pasākumu īstenošanā. Līdz šim Slovēnijā nav apstiprināta īpaša valsts stratēģija vai programma jauniešu sociālajai iekļaušanai. Valsts jaunatnes programmā 2013.-2022.gadam (*Resolucija o Nacionalnem programu za mladino 2013.-2022.g. - tulk.*) ir iekļauti pasākumi jaunatnes nabadzības mazināšanai un sociālajai iekļaušanai vairākās politikas jomās, tostarp nodarbinātības un darba tirgus, izglītības, mājokļa un veselības jomās. Programmā ir norādīti vairāki pasākumi/instrumenti un rādītāji tās īstenošanai. Vislielākais finansējuma īpatsvars nāk no valdības un pašvaldībām un no NVO pieejamiem resursiem. Slovēnijas Republikas Jaunatnes birojs un citas kompetentās iestādes uzrauga līdzekļu mērķtiecīgu izmantošanu. Mājokļa pieejamība jauniešiem Slovēnijā ir ierobežota ar vairākiem strukturāliem faktoriem, t.sk. ierobežotu pieejamību līdzekļiem mājokļu iegādei vai īrei. Vēl viens ierobežojošais faktors ir jauniešu finansiālais stāvoklis, kas saistīts ar viņu nodarbinātību - kā jau savas profesionālās karjeras sākumā viņiem ir mazāki ienākumi un viņi bieži tiek nodarbināti uz noteiktu laiku. (Avots: Eiropas Komisija <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/en/content/youthwiki/4-social-inclusion-slovenia>)

IGAUNIJA

Darbs ar jaunatni Igaunijā tiek atzīts par profesiju un jaunatnes darbu regulē aktuāli situācijai no teikumi un dažādi dokumenti. Pašlaik Igaunijā ir trīs augstākās izglītības iestādes, kam ir jaunatnes darba studiju programmas: Tallinas Pedagoģijas koledža, Tartu Universitātes Narvas koledža un Tartu Universitātes Viljandi Kultūras akadēmija. Ir arī neskaitāmas organizācijas, kas nodrošina neformālās izglītības apmācības jaunatnes darba speciālistiem un iesācējiem. Kā daļa no valsts profesionālās kvalifikācijas sistēmas Igaunijā, kvalifikācijas standarts jaunatnes darbiniekiem tika pieņemts 2006.gadā un atjaunots 2011.gadā. Kvalifikācijas standarts apraksta galvenās kompetences prasības jaunatnes darbiniekiem trīs līmeņos (Avots: Digar, <https://www.digar.ee/arhiiv/en/books/72125>). Lielākajai daļai Igaunijas jaunatnes darbinieku ir atbilstoša izglītība jaunatnes jomā vai līdzīgā, zināšanas tiek papildinātas ar aktuālo informāciju un pieredzi jaunatnes darba jomā un notiek regulāra kompetences attīstība, jo papildu apmācība ir plaši pieejama un lielākoties bez maksas. Saskaņā ar Igaunijas Jaunatnes darba likumu (Avots: Riigi Teataja, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/511072014006/consolide>) un Vietējo pašvaldību likumu (Avots: Riigi Teataja, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/509012014003/consolide>), par darbu ar jaunatni atbild vietējās pašvaldības un to izveidotas iestādes un līdz ar to pieejamie resursi darbam ar jaunatni un piešķirto līdzekļu apjoms atšķiras dažādās pašvaldībās. Kopumā Jauniešu centri, kurus var organizēt vietējās pašvaldības vai bezpeļņas apvienības, piedāvā visplašāko pakalpojumu darbam ar jaunatni klāstu un tie tiek uzskatīti par galvenajiem darba ar jaunatni īsteno-tājiem. Šobrīd Igaunijā darbojas aptuveni 260 jauniešu centri 79 pašvaldībās visā valstī. Turklāt papildus darbojas arī interešu izglītības iestādes, kas pamatā nodrošina iespēju jauniešiem attīstīt savus talantus mūzikā, dejā, vizuālajā mākslā u.c. un kas darbojas jaunatnes jomā. Darbu ar jaunatni īsteno arī nevalstiskas organizācijas, kuru darbu atbalsta un ar ko sadarbojas vispārējās izglītības iestāžu pašpārvaldes un Jauniešu domes.

LATVIJA

Latvijā ir pieņemts Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums⁴ (pieņemts 31.10.2002.). Sociālā iekļaušana ir definēta kā process, kura mērķis ir nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajām personām nodrošināt iespējas, pakalpojumus un resursus, kuri nepieciešami, lai varētu pilnvērtīgi piedalīties sabiedrības ekonomiskā, sociālā un kultūras dzīvē, uzlabojot dzīves līmeni un labklājību, kā arī lielākas līdzdalības iespējas lēmumu pieņemšanā un pieejamību personas pamattiesībām. Šī pieeja attiecas uz visiem Latvijas iedzīvotājiem, ieskaitot jauniešus un bērnus.

Sociālā iekļaušana ir daudznozaru joma – tā nav iespējama bez izglītības, labklājības, ekonomikas, reģionālās attīstības un veselības nozaru pārstāvju ciešas sadarbības. Tas nozīmē, ka sociālās iekļaušanas panākumi lielā mērā ir atkarīgi no valsts un pašvaldību institūciju, kā arī nevalstisko organizāciju vēlmes un iespējām sadarboties.

Sociālās iekļaušanas jautājumi ietilpst Labklājības ministrijas kompetencē, bet jomās, kur jauniešu sociālās iekļaušanas jautājumi ir nodalīti, par tiem atbild Izglītības un zinātnes ministrija sadarbībā ar citām iestādēm.

⁴ <https://likumi.lv/ta/id/68488-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-likums>

Darbu ar jaunatni Latvijā atzīst par profesiju un jaunatnes jomu regulē aktuālie noteikumi un citi dokumenti, kas izdoti saskaņā ar “Jaunatnes likumu” (pieņemts 08.05.2008.).

Šobrīd Latvijā ir divas augstākās izglītības iestādes, kurām ir jaunatnes darba studiju programmas: Daugavpils Universitāte un Liepājas Universitāte. Saskaņā ar tiesību aktiem Izglītības un zinātnes ministrija katru gadu nodrošina neformālu apmācību līdz pat 50 jaunatnes lietu speciālistiem un jaunatnes darbiniekiem. Kā daļa no valsts profesionālās kvalifikācijas sistēmas Latvijā ir jaunatnes darbinieku un jaunatnes lietu speciālistu kvalifikācijas standarts.

Lielākajai daļai Latvijas jaunatnes darbinieku ir atbilstoša izglītība jaunatnes darba vai līdzīgā jomā, kas galvenokārt ir papildināta ar zināšanām par jauniem jaunatnes darba virzieniem, un viņu kompetences tiek regulāri attīstītas, jo ir pieejamas papildu apmācības un lielākoties bez maksas.

Saskaņā ar Latvijas Republikas “Jaunatnes likumu” (Avots: Likumi: <https://likumi.lv/ta/ID/175920-jaunatnes-likums/redakcijas-datums/2009/07/01>) par darbu ar jaunatni atbild vietējās pašvaldības (novada pašvaldības vai pilsētu pašvaldības un to izveidotas iestādes) un līdz ar to pieejamie resursi darbam ar jaunatni un piešķirto līdzekļu apjoms atšķiras dažādās pašvaldībās. Kopumā jauniešu centri, kurus izveidojušas vietējās pašvaldības vai nevalstiskas organizācijas, piedāvā plašu pakalpojumu klāstu jaunatnes jomā un tos uzskata par galvenajiem darba ar jaunatni īstenotājiem. Latvijā ir aptuveni 180 jauniešu centri 109 pašvaldībās visā valstī.

(Avots: Eiropas Komisija <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/en/content/youthwiki/4-social-inclusion-latvia>)

VĀCIJA

Vācija ir milzīga valsts un sastāv no 16 federālajām zemēm. Lielākajai daļai ir savi federālie likumi, un tas būtu par daudz, lai mēs mēģinātu tos visus salīdzināt. Mūsu partneris projektā bija biedrība Jugendkulturarbeit e. V., kas atrodas Niedersachsen federālajā valstī (*Lejassaksijā – tulk.*) ar savu galvaspilsētu Hannoverē. Šī īsā analīze koncentrēsies tikai uz situāciju Lejassaksijas federālajā zemē.

Lielākā daļa iekļaušanas programmas Lejassaksijā fokusējas uz diviem tematiem: migrācija un cilvēki ar invaliditāti. 2018.gada beigās Vācijā dzīvoja aptuveni 10,6 miljoni ārvalstnieku. Visaugstākais ārvalstnieku skaits ir Berlīnē (17%) un Brēmenē (16.8%). Lejassaksijā ir apmēram 8,7% iedzīvotāju – ārvalstnieku, kas ir apmēram 777,000 cilvēku.

Migrācijas un līdzdalības politika Lejassaksijā ir starpnozaru politika. Federālā valdība, valsts un pašvaldības kopā ar citām iesaistītajām pusēm, nodrošina finansējumu vai citus resursus imigrantu līdzdalības veicināšanā. Lejassaksijā ir izveidots sadarbības tīkls migrācijas jomā. Vairāk kā 15 gadus šis sadarbības tīkls ir nodrošinājis visu integrācijā iesaistīto personu profesionālo sadarbību un savstarpējo komunikāciju (piemēram, skolas, darbā iekārtošanas birojs, sociālā labklājības pārvaldes utt.). Lejassaksijas valdība izprot sadarbības nozīmi starp privāto un valsts sektoru, kur privātais sektors nodrošina nepieciešamo pakalpojumu pieejamību federālās zemes pārvaldes institūciju uzdevumā. Lejassaksijas valdība regulāri piešķir finansējumu daudzām privātām konsultāciju un iekļaušanas organizācijām, kas uzliek par pienākumu privātajam sektoram un nevalstiskajām organizācijām nodrošināt galvenokārt informāciju un individuālas konsultācijas par uzturēšanos, sociāliem jautājumiem, sociāl-

pedagoģiskās un psihosociālās konsultācijas, integrācijas kursus un valodas apgūšanas atbalsta pasākumus, kā arī palīdzība jautājumu risināšanā, kas saistīti ar izglītību, apmācību un darbu, un tālākas migrācijas un atgriešanās gadījumā- reintegrāciju. Ir daudzas NVO, kā arī dažas iestādes, kas piedāvā integrācijas programmas jauniebraucējiem, piemēram, Kopienas koledža (*Community College – tulk.*), kur ārzemnieki var piedalīties integrācijas programmā un turpināt ar valodas kursiem, ko visbiežāk apmaksā federālās zemes valdība. Valdība finansē arī dalības maksu jauniešiem- ārzemniekiem dažādās integrācijas programmās, piemēram, jauniešu apmaiņas programmās vai līdzīgās programmās.

Attiecībā uz jauniešiem ar invaliditāti ir izstrādāta iekļaujošās skolas koncepcija. Iekļaušana šajā konceptā nozīmē visaptverošu un neierobežotu katra indivīda dalību sociālajā dzīvē, kas ietver tiesības uz izglītību. Iekļaujoša skola ir skola, kurā ikkatrs saņem individuālu atbalstu, lai vislabāk varētu izpaust un attīstīt savus individuālos talantus, ievērojot īpašās vajadzības. Iekļaujošā skolas koncepts uzsver neviendabīgumu kā pamatu un iespēju skolas darba attīstībai un izglītības iegūšanai. Nevienam ierobežojumu vai invaliditātes dēļ nav liegta piekļuve konkrētai skolas vai izglītības formai Lejassaksijā. Saskaņā ar ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 24.pantu (“Izglītība”)- personām ar invaliditāti jāgarantē nediskriminējošu piekļuvi izglītības sistēmai. Īstenojot šo konceptu, Lejassaksijā ikviena skola ir iekļaujoša skola.

Lejassaksijā iekļaujošās skolas koncepta ieviešana tiek augstu novērtēta. Iekļaujošās skolas koncepta ieviešana tika uzsākta 2013./2014.mācību gadā pirmajās un piektajās klasēs. Kopš tā laika šis koncepts ir attīstījies. 2018./2019.mācību gadā iekļaujošās skolas koncepts tiek īstenots visās vispārīzglītojošo skolu 1. –10.klasēs un tiek ieviests arī profesionālajās izglītības iestādēs. Skolēni, kuriem nepieciešams atbalsts izglītības iegūšanā, to saņem atbilstošā apjomā un laikā iekļaujošajā skolā.

SOCIĀLĀS IEKĻAUŠANAS POLITIKA PROJEKTA PARTNERU VALSTĪS

Projekta sākumā katrs partneris sagatavoja pašreizējās situācijas analīzi savā valstī sociālās iekļaušanas Jauniešu centros jomā. Šī analīze tika sagatavota, lai veicinātu projekta mērķu sasniegšanu un lai būtu pamatojums vadlīniju sagatavošanā jaunatnes darbiniekiem jautājumos par mazāk aizsargātu personu sociālo iekļaušanu, kā arī lai redzētu, kas šajā jomā jau tiek darīts katrā valstī, kas ir patiešām svarīgi stratēģijas sagatavošanā.

SLOVĒNIJA

Slovēnijas Republikas Jaunatnes birojs ir valsts iestāde, kas atbild par jaunatnes jomu un sabiedrības interešu īstenošanu jaunatnes nozarē valsts līmenī. Tā ir bijusi neatkarīga iestāde Izglītības un sporta ministrijā kopš 1991.gada. Jaunatnes birojs sagatavo noteikumus un pasākumus jaunatnes nozarei. Jaunatnes biroja uzdevums ir veicināt neformālās mācīšanās procesu pieejamību un attīstību, lai palielinātu jauniešu kompetenci pārejas posmā no bērnības līdz pieaugušam. Jaunatnes birojs izstrādā un īsteno atbalsta mehānismus jaunatnes organizācijām un organizācijām, kas strādā ar jauniešiem, aktīvas jauniešu līdzdalības nodrošināšanai.

2017.gadā tika veikts pētījums, lai uzzinātu jauniešu no dažādām grupām patieso situāciju. Analīzē, kurā mēs pievēršamies jauniešiem, kas iekļāvās kādā no grupām, kas bija iedalītas pēc 12 pazīmēm (LGBT+, etniskā piederība, reliģija, zemāks ekonomiskais stāvoklis, invaliditāte, īpašas vajadzības, ģeogrāfiskā atstumtība, atkarība, cietušie no vardarbības, vardarbīga uzvedība, veselības problēmas, izglītības problēmas, politiskā pārliecība), piedalījās 21 organizācija no 9 reģioniem- Jauniešu centri, kas ir Jaunatnes sadarbības tīkls MaMa (*Mreža MaMa – pieb.*) un jaunieši no neaizsargātām mērķa grupām. Analīze tika sadalīta četrās daļās. Pirmajā daļā mēs pievēršamies pakalpojumiem (radoši semināri, neformālās mācības, kultūras aktivitātes, socializēšanās ar vienaudžiem, konsultācijas, sarunas ar jaunatnes darbiniekiem, projektu organizēšana, brīvprātīgais darbs, starptautiskas aktivitātes, un aktivitātes, kas saistītas ar veselīgu dzīvesveidu), ko izmanto jaunieši no neaizsargātām mērķa grupām atbilstoši savai personīgai situācijai. Jauniešu no neaizsargātajām grupām skaits, kas apmeklēja atsevišķu organizāciju pasākumus un programmas ir atšķirīgs (vismaz 5 jaunieši līdz maksimums 200), kas saistīts arī ar vidi, kurā pasākumi un programmas tiek īstenotas un jauniešu skaita kopienā. Vairāk jauniešu apmeklēja organizācijas Ļubljanā un vismazāk mazpilsētās (Šmartno ob Paki, Hrastnik, Ravne na Koroškem).

Otrajā daļā pievēršam uzmanību jaunatnes darbinieku personiskajam kontaktam ar jauniešiem no neaizsargātām mērķa grupas, pētījumā ietverot jautājumus, kas skar vairākus darba ar jaunatni aspektus:

1. sadaļa- kā veidot pirmo kontaktu ar jauniešiem un ko šajā ziņā ir svarīgi ņemt vērā;
2. sadaļa- darba metodes ar jauniešiem no neaizsargātām mērķa grupas;
3. sadaļa- kam jaunatnes darbinieks pievērš uzmanību, lai piesaistītu jauniešus no neaizsargātām mērķa grupām?

Pētījuma trešajā daļā mēs aicinājām jaunatnes darbiniekus dalīties ar labo praksi darbam ar jauniešiem no neaizsargātām grupām.

Pēdējā daļā jaunatnes darbinieki dalījās ar mums ar sliktas prakses piemēriem darbā ar jauniešiem no neaizsargātām grupām. (Avots: Jaunatnes sadarbības tīkls MaMa https://issuu.com/mrezamama/docs/analiza_ankete_syic_final)

Statistika:

Slovēnijas iedzīvotāju (2,064,188 iedzīvotāju) vidū ir 15,7% jauniešu vecumā no 15 līdz 29 gadiem (327,326 jaunieši), t.sk. 168,989 (8,2%) vīrieši un 158,337 (7,7%) sievietes.

(avots: Slovēnijas Republikas Statistikas birojs, 2016: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.re?ma=05C2002S&ti=&path=./Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/10_05c20_prebivalstvo_stat_regije/&lang=2)

Ieinteresētās puses un partneri:

Par jaunatnes lietām atbildīgā ministrija: Izglītības, zinātnes un sporta ministrija ar tā Jaunatnes departamentu- Jaunatnes biroju.

Citas ieinteresētās puses:

Darba, ģimenes, sociālo lietu un vienlīdzīgu iespēju ministrija, Slovēnijas Jaunatnes padome, Cilvēktiesību Ombuds, Imigrantu atbalsta un integrācijas centrs.

Jauniešu vajadzības:

Pārmaiņas, ko Eiropa piedzīvoja sociālajā pārejā un Slovēnijas ekonomiskā un sociālā situācija, pārveido sabiedrību un neizdzēšami iezīmē jaunas pozīcijas un ietekmē jauniešu attīstību. Šodien jauniešiem vairāk rūp personisko vajadzību apmierināšana, nevis kolektīvo tiesību īstenošana: personīgie panākumi un karjera jauniešiem šķiet svarīgākas, jo tas nodrošina viņu dzīves kvalitāti. Jaunieši saskaras ar dažādām problēmām un dažādiem spiediena veidiem- jaunieši vēlas būt konkurētspējīgi darba tirgū, viņiem jābūt veiksmīgiem skolā un jāpabeidz mācības; uzņēmumi uz jauniešiem liek lielas cerības; turklāt jauniešiem, ja viņi vēlas stabilu darbu, jābūt ļoti elastīgiem un mobiliem. Tā kā ES un Slovēnijai jau tuvākajā laikā būs aktīvi jārisina jautājumi, kas saistīti ar jauniem demogrāfijas izaicinājumiem, t.i., sabiedrības novecošanos, jauniešu skaita samazināšanās, šie procesi arī ietekmēs un mainīs attieksmi un prasības pret darba tirgu. Gan Eiropā, gan Slovēnijā, jauno darbinieku skaits samazināsies, un mēs visi arvien vairāk būsime atkarīgi no jaunās paaudzes. Tāpēc ir svarīgi uzsvērt atgādinājumam, ka šodienas jauniešiem ir labi jāpagatavojas un jānostiprina to lomas un pozīcijas, lai jaunieši būtu gatavi uzņemties atbildību par nākotni. (avots: Slovenija25: <http://www.slovenija25.si/mladi-obrazi/mladi-v-stevilkah/index.html>)

Pieejamība:

Jauniešu sektoru Slovēnijā raksturo dažādie jaunieši organizācijās un organizāciju, kas strādā ar jauniešiem, dažādība gan valsts, gan privātajā sektorā. Jaunatnes birojs, ar savu pieeju jauniešu domju tiesības juridiskas atzīšanas veidā un statusa piešķiršanas sistēmu, darbojas sabiedrības interesēs, ir atzīts un nostiprina savas pozīcijas. Organizācijas, kas darbojas jaunatnes jomā, var tikt klasificētas dažādos veidos, bet atkarībā no to lomas un nozīmīguma darba ar jaunatni un jaunatnes politikas attīstībā, tās var iedalīt: jauniešu domes, nacionālās jaunatnes organizācijas, Jauniešu centri un visdaudzveidīgākā pēdējā grupa – citas nevalstiskas organizācijas, kas strādā ar jauniešiem. Ar iegūto statusu, darbojo-

ties sabiedrības interesēs, organizācijām ir pieejami atsevišķi instrumenti darbam ar jaunatni, tostarp finanšu.

Resursi:

Darbs ar jaunatni ir brīvprātīgs darbs, un tas organizē pasākumus jauniešiem brīvā laika pavadīšanai ārpus citiem laika pavadīšanas veidiem: ar ģimeni, formālajā izglītībā vai nodarbinātībā. Šīs aktivitātes ir daļa no neformālās mācīšanās, lai veicinātu jauniešu personisko un sociālo attīstību, kā arī lai palielinātu jauniešu ietekmi kopienā, kurā viņi dzīvo. Darbu ar jaunatni, galvenokārt, nodrošina jaunatnes organizācijas un nevalstiskās organizācijas, kas strādā ar jauniešiem. Darbu ar jaunatni nevajadzētu jaukt ar skolēnu nodarbinātību kā nodarbinātības formu.

IGAUNIJA

Darbu ar jaunatni un tā īstenošanu Igaunijā regulē Igaunijas Jaunatnes darba likums (avots: Riigi Teataja, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/511072014006/consolide>), kas nosaka galvenos darba ar jaunatni īstenošanas principus. Darbs ar jaunatni balstās uz šādiem principiem:

- tiek veikts jauniešu labā un kopā ar jauniešiem, iesaistot tos lēmumu pieņemšanas procesā;
- veidojot vidi un piedāvājumu zināšanu un prasmju iegūšanai jauniešiem, tiek ņemtas vērā jauniešu intereses;
- ir balstīts uz jauniešu līdzdalību un brīvu gribu;
- tiek atbalstīta jauniešu iniciatīva;
- tiek ievēroti vienlīdzīgas attieksmes, iecietības un sadarbības principi.

Atvērtie jauniešu centri Igaunijā nodrošina izglītojošas brīvā laika aktivitātes jauniešiem vecumā no 7 līdz 26 gadiem. Jauniešu centri nodrošina vienlīdzīgu piekļuvi un iespējas, atbalstu jauniešiem un viņu ideju īstenošanai, telpu socializēšanai un vienlīdzību partnerattiecībās. Jauniešu centri ir galvenais darba ar jaunatni pakalpojumu sniedzēji vietējās pašvaldībās un saikne starp dažādām organizācijām un cilvēkiem.

“Jaunatnes jomas attīstības plāns 2014.–2020.gadam” pasākumi un aktivitātes ir veidotas tā, lai saņemtu dokumentā definētos vispārīgos mērķus un tiešos mērķus, kā piemēram:

- jauniešiem ir vairāk iespēju attīstīt savu radošo un personīgās attīstības potenciālu;
- jauniešiem ir mazāks risks tikt atstumtiem;
- tiek labāk atbalstīta jauniešu līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesos;
- jaunatnes lietas darbojas efektīvāk.”

(avots: Igaunijas Izglītības un pētniecības ministrija <https://www.hm.ee/en/activities/youth/youth-policy>)

Nav tāda likuma vai regulējuma, kas būtu īpaši vērsts uz Jauniešu centru darbības attīstību, tāpēc Igaunijas Atvērto Jauniešu centru asociācija 2013.gadā izdeva un 2017.gadā aktualizēja “Atvērto Jau-

niešu centru labas pārvaldības rokasgrāmata savstarpējai sapratnei” (<https://ank.ee/eesti-ank/dokumentid/noortekeskuste-hea-tava/>). Jauniešu centri var pastāvēt dažādās formās, bet lielākā daļa no tiem ievēro atvērtā darba ar jaunatni darba principus, kā piemēram, ir brīvi pieejami ikvienam jauniešim, jaunieši iesaistās brīvprātīgi, darbojas atbilstoši jauniešu interesēm, nodrošina pieredzes izglītību strukturētā veidā un tiek ievēroti partnerības princips starp jauniešiem un jaunatnes darbiniekiem. Ņemot vērā iepriekš minēto, var teikt, ka sociālā iekļaušana tiek īstenota darbā ar jaunatni Igaunijā. Tomēr sociālai iekļaušanai noteikti ir vērts pievērst arvien lielāku uzmanību šajā mainīgajā pasaulē un sabiedrībā.

Statistika: Igaunijas iedzīvotāju skaits ir 1,316 miljoni cilvēku (2017.gads) 45,226 km² platībā. Mērķa grupa darbam ar jaunatni ir personas vecumā no 7 līdz 26 gadiem - kas tiek uzskatīts par jauniešu Igaunijā. 2017.gadā jauniešu skaits Igaunijā ir 21,2% no kopējā iedzīvotāju skaita. Igaunija 1999.gadā pieņēma Jaunatnes darba likumu un 2010.gadā – Jaunatnes darba likuma jauno redakciju.

leinteresētās puses un partneri:

- Igaunijas Jaunatnes darba centra www.entk.ee
- Fonds Archimedes (arī Erasmus + Jaunatne Nacionālā aģentūra) www.noored.ee
- Igaunijas Atvērto Jauniešu centru asociācija www.ank.ee
- Igaunijas Jaunatnes padome www.enl.ee
- Igaunijas Jaunatnes darbinieku asociācija www.enk.ee

Jauniešu vajadzības:

Lielākā daļa jauniešu vecumā no 7-26 gadiem Igaunijā mācās vai studē. Personiskā attīstība, sociālās un dzīves iemaņas un pašizglītošanās ir jāpraktizē, t.sk. reālās dzīves situācijas, un tam būtisks atbalsts ir neformālās izglītības pasākumi.

Jaunieši kopumā ir pakļauti lielākam atstumtības riskam, un jo īpaši jaunieši, kuri nav izglītībā, nodarbinātībā vai apmācībā (NEET), ilgstoši bezdarbnieki, strādā gadījuma darbus, jaunie vecāki, noziedznieki, cilvēki ar fizisku vai garīgu invaliditāti vai piedzīvojumu meklētāji ir vairāk pakļauti sociālajai atstumtībai. Jaunatnes uzraudzība ziņojums, kas tika īstenots Igaunijā 2010.–2015.gadā (Avots: Praxis <http://www.praxis.ee/en/works/youth-monitoring/social-inclusion/>), nosaka, ka, lai novērstu sociālo atstumtību, ir svarīgi uzlabot jauniešu iesaisti un attīstīt drosmi jauniešos aktīvi piedalīties notikumos, kas viņiem ir apkārt un skar viņus tieši. Ir jāņem vērā dažādās jauniešu vajadzības un maksimāli jākombinē dažādi pasākumi sociālās atstumtības mazināšanai.

Pieejamība:

Jauniešu centriem ieteicams atrasties jauniešiem viegli pieejamās vietās. Pēc daudzu domām, Jauniešu centri ir atvērti un pieejami ikvienam jauniešim, kas vēlas tos apmeklēt, tomēr fiziska piekļuve telpām joprojām ir problēma vairākās vietās. Diezgan daudz pakalpojumu Igaunijā ir pieejami tiešsaistē, kas ietver arī jaunatnes darbiniekus tiešsaistē un informāciju par karjeras iespējām un jauniešiem aktuālu informāciju. Viendabīgajā sabiedrībā kopumā un arī darbā ar jaunatni, jaunatnes jomas speciālistiem lielākoties ir maza pieredze darbā ar dažādām mērķa grupām, kas ļauj variēt un jaunatnes jomas pasākumos iesaistīt vairāk jauniešu.

Resursi:

Jauniešu centru darbība pirmām kārtām ietver kontaktu attīstīšanu Atvērtajos Jauniešu centros vai caur mobilo darbu ar jaunatni un veicina jauniešu līdzdalību caur jauniešu informēšanu, brīvprātīgo darbu vai jauniešu iniciatīvām. Jauniešu centru darbība ietver arī preventīvo darbu, iesaisti darba tirgū un sadarbības veidošanu dažādās programmās. Jauniešu centri ir paredzēti arī tam, lai atbalstītu jauniešu īpašas intereses, izmantojot interešu grupu nodarbības, nometnes, apmācības, starptautisko darbu jaunatnes jomā vai atbalstot Jauniešu domju darbību. Jauniešu centri ir jaunatnes informācijas pakalpojumu sniedzēji un jaunatnes darba resursu centri apkaimes jauniešiem, kas īsteno sadarbību ar dažādiem partneriem. Galvenie partneri ir pašvaldības, skolas, bibliotēkas un kultūras centri, un partneri ir arī medicīnas pakalpojumu sniedzēji, vietējā policija, psihologi, karjeras konsultanti un citi.

LATVIJA

Projekta ietvaros sadarbībā ar sociālās integrācijas un darba ar jaunatni nacionālajiem ekspertiem tika sagatavots Latvijas nacionālais ziņojums “Sociālā iekļaušana un jaunatne Latvijā – likumdošana, statistika, pieejamie atbalsta mehānismi un labā prakse” (Avots: <https://ej.uz/SI2018>), kas plašāk iepazīstina ar pašreizējo situāciju Latvijā, kā arī sniedz informāciju par finansējuma piesaistes iespējām un ekspertu kontaktiem sociālās iekļaušanas stratēģijas izstrādei Jauniešu centros Latvijā daudz stratēģiskākā un profesionālākā līmenī.

Latvijā nav vienotas sociālās iekļaušanas definīcijas, kas būtu norādīta likumdošanā. Akadēmiskajā un politiskajā vidē tiek izmantotas dažādas definīcijas un koncepcijas. Darbā ar jaunatni mēs ievērojam, galvenokārt, Eiropas Komisijas un Eiropas Padomes jaunatnes partnerības sociālās integrācijas definīciju (Avots: Youth Partnership <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/social-inclusion>).

Sociālās atstumtības un nabadzības riskam pakļautās jauniešu grupas Latvijā ir:

- romu jaunatne,
- notiesāts jauniešis,
- jaunās vientuļās mātes,
- jaunieši bezdarbnieki.

Latvijā ir tiesību akti un politikas dokumenti (piemēram, Jaunatnes likums (2008), Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2015.-2020.gadam (2014) vai politikas dokuments „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņēm 2012.–2018.gadam” (2011) un daudzi citi), kas tiek izmantoti procesos, kas saistīti ar sociālo iekļaušanu nacionālā līmenī. 2007.gadā Labklājības ministrijas paspārnē tika izveidota Sociālās iekļaušanas politikas koordinācijas komiteja.

Valsts līmenī vispazīstamākā programma jauniešu sociālās iekļaušanas jomā ir “Jauniešu garantija” NEET jaunatnei – šī programma attiecas uz formālo izglītību, neformālo izglītību un iniciatīvām darba tirgū. Programma “Erasmus+ Jaunatne” kļūst arvien populārāka ne tikai ar starptautiskajām mobilitātēm, bet jo īpaši ar vietējām iniciatīvām. Ir arī programmu kopums mazākumtautību grupām un diasporai, kā arī programmas, ko izstrādājušas vietējās pašvaldības. Vietējā līmenī vispopulārākā iniciatīva sociālās atstumtības mazināšanai, jo īpaši nodarbinātības jomā, ir “Skolēnu vasaras nodarbinātības

programma”, kas tiek īstenota visās Latvijas pašvaldības jauniešiem vecumā no 15 līdz 20 gadiem, kas mācās pilna laika izglītības programmās.

Pārskatā var atrast informāciju arī par lielākajiem sadarbības tīkliem, kas strādā Latvijā ar sociālās iekļaušanas jautājumiem – Biedrības “Latvijas Sarkanais Krusts” Jaunatnes nodaļu, Biedrību “Invalīdu un viņu draugu apvienība Apeirons”, Biedrību “Sadarbības platforma”, kas strādā ar kultūras integrācijas jautājumiem un citiem. Paralēli tiek īstenotas daudz un dažādas NVO un pašvaldību iniciatīvas sociālās iekļaušanas jomā. Plašāku informāciju par šīm iniciatīvām var iegūt, sazinoties ar projekta partneri no Latvijas.

Statistika: Latvijas iedzīvotāju skaits ir 1,9 miljoni cilvēku (2019.g.) 64,589 km² platībā. Darba ar jaunatni mērķa grupa ir personas vecumā no 13 līdz 25 gadiem. 2019.gadā jauniešu skaits Latvijā ir 13,2% no kopējā iedzīvotāju skaita. Latvijai ir savs “Jaunatnes likums”, kas tika pieņemts 2008.gadā.

leinteresētās puses un partneri:

- JSPA- Erasmus+ Latvijas Nacionālā aģentūra www.jaunatne.gov.lv
- LJP- Latvijas Jaunatnes padome www.ljp.lv
- LPS – Latvijas Pašvaldību savienība www.lps.lv

Par darbu ar jaunatni Latvijā atbildīgā ministrija ir Izglītības un zinātnes ministrija (IZM) un tās galvenais mērķis ir attīstīt un koordinēt darbu ar jaunatni esošas valsts jaunatnes politikas ietvaros, lai sasniegtu “Jaunatnes politikas pamatnostādnes 2016.-2020.gadam” mērķus. Latvijā ir veiksmīgi attīstījusies sadarbība starp valsts institūcijām un nevalstiskām organizācijām, kas strādā dažādās tematiskās jomās, pašvaldībām, jaunatnes organizācijām un citām organizācijām, lai sekmētu jaunatnes politikas, kuras galvenais mērķis ir uzlabot jauniešu dzīves kvalitāti, veidojot jauniešiem atbalstošu un iekļaujošu vidi, atbalstot viņu iniciatīvas un līdzdalību, kā arī stiprinot jauniešu uzņēmīgumu, veselīgu dzīvesveidu.

Lielisks piemērs starpnozaru sadarbībai, lai veicinātu darbu ar jaunatni un jaunatnes politikas atpazīstamību plašākā sabiedrībā Latvijā, ir iniciatīva Latvijas Jaunatnes galvaspilsēta (kopš 2014.gada), kuru iniciēja jaunatnes NVO un akceptēja IZM (Avots: <http://jaunatneslietas.lv/content/latvijas-jauniesu-galvaspilseta-2019>).

Jauniešu vajadzības:

Visbūtiskākās demogrāfiskās tendences Latvijā ir iedzīvotāju skaita samazināšanās un iedzīvotāju vienlaicīgā novecošana. Jauniešu emigrācija pēdējo 10 gadu laikā ir bijusi ar augošu tendenci, pasliktinot demogrāfisko situāciju Latvijā (aptuveni 1/3 jauniešu vecumā no 15 līdz 24 gadiem dzīvo ārpus Latvijas). Katrs piektais jauniešs Latvijā ir uz nabadzības sliekšņa. Katrs ceturtais jauniešs Latvijā saskaras ar materiālo vai sociālo nenodrošinātību – ekonomisko spriedzi, nepietiekamiem resursiem lai nopirktu ikdienai nepieciešamo, nepietiekams mājokļa nodrošinājums. Arī sociālās spriedzes rādītāji ir diezgan augsti – apmēram 90% jauniešu uzskata, ka sabiedrībā valda spriedze starp nabadzīgiem un bagātiem cilvēkiem un starp dažādu rasu un etniskajām grupām, kā arī 73% Latvijas jauniešu norāda, ka pastāv spriedze starp cilvēkiem ar dažādu seksuālo orientāciju. Tikai neliels procents jaunieši Latvijā uzskata, ka viņiem ir iespēja ietekmēt lēmumus savā skolā vai universitātē (28%). Ņemot vērā, ka izglītības un

mācību vides kvalitātei ir būtiska ietekme uz nākotnes perspektīvām, šie dati norāda uz aktuālu nepieciešamību būtiski uzlabot skolu mācību programmas, pedagogu darbu, kā arī mācību vidi, tostarp nepieciešams veicināt aktīvāku vecāku iesaistīšanos un līdzdalību. Latvijā tikai 70% jauniešu uzskata, ka viņiem ir visas iespējas iegūt sev interesējošo izglītību. Katrs piektais jauniešs Latvijā ir bez darba (tai skaitā 3% ilgstošo bezdarbnieku). Lielākā daļa jauniešu ir pozitīvi noskaņoti par iespēju izvēlēties profesiju/profesiju, kas viņiem patīk (67% jaunieši). Kritiskāk jaunieši vērtē iespējas atrast darbu, kas viņiem patīk (52% domā, ka viņiem šādu iespēju nav). Vēl mazāk jaunieši saskata iespēju strādāt biznesā – šādu iespēju apsver tikai 35% Latvijas jauniešu. Lai gan lielākā daļa latviešu jauniešu uzskata, ka viņu veselība ir laba (86%), tas tomēr ir zemāks rādītājs nekā vidēji ES (93%). Turklāt katrs trešais jauniešs Latvijā uzskata, ka viņiem ir ilgstoša slimība vai veselības problēma. Liela daļa jaunieši Latvijā uzskata, ka viņu novads nav jauniešiem draudzīgs – 28%. Liels jauniešu īpatsvars Latvijā dzīvo nabadzīgos mājokļos (pārapsdzīvotība, nesakārtota infrastruktūra, nav vanna/duša, nav tualetes dzīvojamās telpās, pārāk tumšs) – vidēji ES tādi ir 7%, Latvijā 24%. Jaunieši Latvijā reti piedalās kopienas attīstības aktivitātēs (pilsētplānošana, petīcijas parakstīšana utt.) – tikai 5% (vidēji ES 10%). Tikai 9% jaunieši Latvijā izsaka savu viedokli par pilsoniskiem vai politiskiem jautājumiem sociālajos tīklos vai citur internetā. Politika ieņem zemu prioritāti jauniešu ikdienā, un politikas veidošanā iesaistās ierobežots skaits jauniešu. Tomēr aptuveni 17% Latvijas jauniešu iesaistās nevalstisko organizāciju darbībā, 24% Latvijā ir bijuši iesaistījušies jauniešu projektos un Jauniešu centru pasākumos piedalījušies 19% jauniešu. Latvijā ir visaugstākais studentu (15 gadu veci) skaits ES. Vidējais rādītājs ES ir 9%, bet Latvijā tas sasniedz 18%. Absolūts vairākums jauniešu Latvijā ir optimistiski noskaņoti par savu nākotni (90% Latvijā, ES vidēji 78%).

(avots: Starptautiskās jaunatnes programmu aģentūra. Latvijas Republika: http://www.bernulabklaji-ba.lv/wp-content/uploads/2019/04/Well-being-of-Young-People-in-the-Baltic-States_2018_ENG_Final.pdf)

Pieejamība:

Latvijā joprojām ir vietējās pašvaldības, kurās vispār nav jaunatnes darbinieku vai Jauniešu centru. Daudziem Jauniešu centriem nav ērtas piekļuves ikvienam (vieta, darba laiks), bet pozitīvi ir atzīmējams tas, ka Jauniešu centru sniegtie pakalpojumi (projekti, pasākumi, infrastruktūra utt.) ir ļoti daudzveidīgi un dažādām jauniešu interesēm piemēroti. Pēdējos gados mobilais jauniešu darbs ir bijis prioritāte darbā ar jaunatni un tas attīstās ļoti veiksmīgi. Arvien vairāk pakalpojumu jauniešiem kļūst pieejami tiešsaistē. Arvien vairāk jaunatnes NVO piedalās valsts jaunatnes politikas īstenošanā, izmantojot savus resursus un zināšanas. Papildus Erasmus+ finansējumam ir tikai dažas valsts programmas, lai atbalstītu darbu ar jaunatni vietējā un nacionālā līmenī.

VĀCIJA

Darbs ar jaunatni Lejassaksijā ir Sociālo lietu, veselības aizsardzības un vienlīdzības ministrijas pārraudzībā un to īsteno Valsts sociālo lietu, jaunatnes un ģimenes lietu birojs. Pēc noklusējuma darbs ar jaunatni Vācijā tiek klasificēts kā sociālais darbs. Sociāli nelabvēlīgi jaunieši ir jaunieši, kuri savas ģimenes un sociālās vides dēļ, etniskās piederības vai kultūras vai ekonomiskā stāvokļa dēļ ir nelabvēlīgākā situācijā un tas sarežģī viņu integrāciju sabiedrībā un pāreju no skolas uz darbu. Arī citi jaunieši ir pakļauti sociālai atstumtībai- jaunieši ar garīgu vai fizisku invaliditāti, kas cieš no atkarībām vai kam ir noziedzīga pagātne.

Jaunatnes sociālā darba uzdevumu jomas galvenokārt ir šādas:

- palīdzība jauniešu aprūpē (piemēram, kvalificēts atbalsts, konsultācijas, apmācības, palīgīdzekļi);
- imigrantu jauniešu integrācijas veicināšana (piemēram, starptautiskā darba ar jaunatni pasākumi, jauniešu migrācijas centru pakalpojumi);
- vispārējs darbs ar jaunatni (piemēram, vardarbības un diskriminācijas mazināšanas pasākumi);
- sociāli-izglītojoši atbalsta pasākumi jauniešiem, kas izdarījuši likumpārkāpumus;
- darbs dzimumu līdztiesības jomā (saistībā ar integrētu pieeju dzimumu līdztiesībai);
- izglītojoši un atpūtas pasākumi;
- ar skolu un studentiem saistīts jaunatnes sociālais darbs;
- mājokļu piedāvājumi jauniešiem (piemēram, uzraudzītas jauniešu viesnīcas);
- sadarbības izveides nozīme un nepieciešamība jauniešu sociālajā jomā nokļūst arvien vairāk sponzorū uzmanības lokā. Sadarbība un vietējās darba ar jaunatni stratēģijas palīdz apvienot dažādu iestāžu esošos resursus un optimizēt palīdzības procesus;
- valsts programmu īstenošana, konsultācijas un atbalsts, piemēram, ambulatorās sociālās izglītības piedāvājumi gados jauniem likumpārkāpējiem;
- starpkultūru darbs integrācijas jomā jauniešiem-imigrantiem;
- tālākizglītības pasākumu organizēšana un ekspertu apmaiņa;
- speciālās informācijas apkopošana un nosūtīšana speciālistiem un citi.

Arī visa Vācijas sabiedrība ir ieguvēji no programmām jaunatnei, kas ir līdzīgas Erasmus programmai un piedāvā jauniešiem īpašas starpkultūru un integrācijas iespējas starp Vāciju un dažādām valstīm, piemēram, Poliju, Ukrainu, Turciju, Grieķiju, Franciju, Apvienoto Karalisti utt. Šī sadarbība izriet no nepieciešamības pārskatīt un atjaunot uzticību ES un draudzību starp valstīm.

(avots: <https://soziales.niedersachsen.de/startseite/>)

PROJEKTA PARTNERI

JAUNATNES SADARBĪBAS TĪKLS MAMA, SLOVĒNIJA

Jaunatnes sadarbības tīkls MaMa (*turpmāk "MaMa"*) apvieno un pārstāv organizācijas, kas īsteno Jauniešu centru darbību Slovēnijā. Tā ir nevalstiska organizācija. Tās lielākā priekšrocība ir tā, ka organizācija darbojas kā sadarbības tīkla organizācija un nodrošina dalībnieku (Jauniešu centru) integrāciju. Šobrīd MaMa pārstāv 50 Jauniešu centrus visā Slovēnijā. MaMa ir iekļaujoša sadarbības organizācija nacionālā līmenī darba ar jaunatni jomā Slovēnijā un pārstāv un aizstāv Jauniešu centru visā Slovēnijā intereses. Tā ir organizācija, kas nepārtraukti mācās un īsteno profesionālu pieeju darbam un sociālajai atbildībai un ir proaktīva un uz saturu orientēta, veicinot visas kopienas attīstību, īpaši jauniešu. MaMa ir aktīva organizācija jaunatnes jomā un atbilstoši tās biedru vajadzībām MaMa nodrošina dažādas aktivitātes jomās, kurās tās dalībnieki nepieciešams profesionāls atbalsts.

ATVĒRTO JAUNIEŠU CENTRU ASOCIĀCIJA, IGAUNIJA

Igaunijas Atvērto Jauniešu centru asociācija (ANK) ir nacionāla mēroga jumta organizācija, kas apvieno Jauniešu centrus visā Igaunijā. ANK tika dibināta 2001.gada 9.novembrī un pašlaik tas ir vairāk kā 180 Jauniešu centru tīkls, kuri darbojas visā Igaunijā. ANK mērķis ir attīstīt atvērto darbu ar jauniešiem un Jauniešu centru tīklu, īstenojot atbalsta pasākumus vietējā līmenī un sadarbības veidošanas pasākumus starp biedriem Igaunijā. ANK sadarbojas ar valsts un vietējām pašvaldībām, jaunatnes organizācijām Igaunijā un ārvalstīs, kā arī citām iestādēm, kas iesaistītas darbā ar jaunatni. ANK sniedz atbalstu jaunu Jauniešu centru izveidē, analizē Jauniešu centru pašreizējo situāciju un vajadzības, atbalsta jaunatnes darbiniekus, organizē seminārus, apmācības un labas prakses apmaiņu, ievieš jaunas metodes darbā ar jauniešiem, organizē informācijas apmaiņu starp dažādām iesaistītajām pusēm, dalās ar idejām un sniedz ieguldījumu valsts jaunatnes politikā. ANK aktīvi darbojas starptautiskā līmenī, risinot kvalitātes, efektivitātes un inovācijas jautājumus darbā ar jauniešiem, kā arī atbalsta organizācijas, kas uzņem, nosūta un koordinē jauniešu un jaunatnes darbinieku līdzdalību starptautiskās mobilitātēs.

BIEDRĪBA "JAUNATNES LĪDERU KOALĪCIJA", LATVIJA

Biedrība "Jaunatnes līderu koalīcija" (JLK) darbojas kopš 1999.gada kā resursu centrs tiem, kas strādā jaunatnes politikas un darba ar jaunatni attīstības jomā vietējā, reģionālā, nacionālā un starptautiskā līmenī. JLK sadarbojas ar valsts un nevalstisko sektoru, stiprinot to kapacitāti darbam ar jaunatni un jaunatnes politikas jomā. JLK ir liela pieredze NVO attīstībā un sadarbības veidošanā ar pašvaldībām, Jauniešu centru attīstībā, darba ar jaunatni attīstībā, pētniecībā un cilvēku, kas strādā ar jauniešiem, apmācību nodrošināšanā. JLK ir īstenojusi vairāk kā 300 projektus dažādās tēmās, kas saistītas ar jaunatni Latvijā, Eiropā, bijušajās Padomu Savienības valstīs, Āfrikā, Balkānu valstīs, Dienvidamerikā un Āzijā. JLK ir viens no vadošajiem ekspertiem Latvijā darba ar jaunatni vietējā līmenī attīstības jomā. JLK ir piedalījies daudzu Jauniešu centru izveidē un attīstībā Latvijā, sniegusi konsultācijas pašvaldībām par darba ar jaunatni un jaunatnes politikas attīstību un piedalījies daudzu jaunatnes politikas dokumentu izstrādē. JLK sadarbības tīklā ir daudz Jauniešu centri, ar kuriem sadarbojamies regulāri. Mums ir iegūtas plašas zināšanas un uzkrāta unikāla pieredze par ikdienas darba realitāti ar jauniešiem. Latvijā ir ap 185 Jauniešu centri, no kuriem ap 40 darbojas kā multifunkcionāli Jauniešu centri un kuros galvenā uzmanība pievērsta jauniešu neformālās izglītības pasākumiem. JLK organizē apmācī-

bas, konsultācijas, konferences jaunatnes darbiniekiem un dažādas aktivitātes jauniešiem, tostarp ES Jaunatnes dialoga procesa ietvaros. JLK strādā ar dažādām mazaizsargātām jauniešu grupām (bāreņi, ieslodzītie, atkarīgie, ilgstoši bezdarbnieki, nepilngadīgi vecāki, u.c.). Iegūtā pieredze ļauj JLK kvalitatīvi darboties sociālās iekļaušanas koncepciju Jauniešu centriem Latvijā izstrādes un īstenošanas jomā.

JUGENDKULTURARBEIT E.V., VĀCIJA

Jugendkulturarbeit e. V. ir profesionāla apvienība (Apvienība), kas piedāvā aktivitātes un projektus bērnu un jauniešu kultūras izglītības jomā. Apvienība dibināta 1995.gadā Oldenburgā. Mūsu darba metodes, kas izriet no lietišķās mākslas koncepcijas (ķermeņa un balss saistība ar citiem priekšmetiem vai tematiem), tiek sapludinātas ar izglītošanos sevis izpaušanai, radošuma jomā, par politiskiem un sociāliem jautājumiem, personiskām vērtībām, personisko izaugsmi un citām jomām. Kopš mēs ievērojām politiskās izpratnes trūkumu un jauniešu aktīvas līdzdalības mazināšanos, mēs pievienojām politisko un sociālo izglītību mūsu pakalpojumu klāstam caur neformālo izglītību. Apvienība strādā dažādos pilsētas rajonos un sadarbībā ar dažādiem izglītības centriem, kur mūsu komanda vada teātra un deju darbnīcas bērniem un jauniešiem. Apvienība ir profesionāla biedrība, kas piedāvā aktivitātes un projektus par kultūras izglītību bērniem un jauniešiem. Apvienība vada vietējo teātra izglītības programmu astoņos pilsētas rajonos (Kreyenbrück, Bümmerstede, Eversten, Bloherfelde, Ohmstede, Nadorst, Donnerschwee un Bürgerezh). Šīs teātra izglītības programmas mērķis ir ne tikai veicināt kultūru un mākslu iedzīvināšanu jauniešu ikdienā, bet arī izmantot teātra izglītības metodes, lai runātu par tādiem tematiem kā starpkultūru komunikācija, dzimumu līdztiesība, ES vēsture, migrācija, personīgā izaugsme, tolerance, cieņa, izglītības nozīme, pašapziņa un citiem. Teātra izglītības programmas ir izstrādātas arī, lai strādātu ar jauniešiem-imigrantiem, tādējādi veicinot mazāk aizsargātu jauniešu sociālo iekļaušanu. Apvienība izstrādā kvalitatīvus starpdisciplinārus teātra projektus par sociāli nozīmīgām tēmām. Šie projekti tiek īstenoti sadarbojoties ar jauniešiem un caur viņu personīgo pieredzi. Apvienība regulāri īsteno starptautiskas mobilitātes, tajās kā darba metodes izmantojot teātra metodes. Mobilitāšu un nodarbību tēmas ir pašu jauniešu izvēlētas un tās atspoguļo jauniešu vajadzības un vēlmes. Apvienība pamatā strādā ar bērniem un jauniešiem, galvenokārt no mazāk aizsargātām grupām, tādās mākslas jomās kā teātris, deja, skatuves noformējums un mūzika.

DARBA AR JAUNATNI, JAUNIEŠU CENTRA UN SOCIĀLĀS IEKĻAUSĀNAS DEFINĪCIJAS

Projekta laikā tika strādāts pie jauniešu sociālās iekļaušanas un Jauniešu centru definīciju pilnveides, lai tās būtu piemērojamas visās projekta partneru valstīs, tā veidojot labāku izpratni par sociālās iekļaušanas darbu un programmu izstrādi Jauniešu centros.

KAS IR DARBS AR JAUNATNI?

“Darbs ar jaunatni ir plašs termins, un tam ir atšķirīgs skaidrojums, atkarībā no konteksta. Darbs ar jaunatni ierasti ir aktivitāšu kopums jauniešiem un/vai kopā ar jauniešiem sociālajā, kultūras, izglītības, vides jomās un/vai politikas īstenošanas pasākumi. Aktivitātes var ietvert arī sporta un brīvā laika aktivitātes vai pakalpojumus jauniešiem. Darbu ar jaunatni nodrošina apmaksāti un brīvprātīgie jaunatnes darbinieki un tas balstās uz neformāliem un ikdienas mācīšanās procesiem, kas vērsti uz jauniešiem un ievērojot brīvprātīgas līdzdalības principu. Galvenais mērķis ir motivēt un atbalstīt jauniešus atrast un īstenot konstruktīvus risinājumus dzīvē, tādējādi sekmējot viņu personisko un sociālo un sabiedrības attīstību kopumā.” (Eiropas Padomes dalībvalstu ministru darbam ar jaunatni komiteja, Rekomendācija CM/ro (2017)4).

“Darbs ar jaunatni ir apstākļu radīšana jauniešu daudzveidīgas attīstības veicināšanai, kas ļauj viņiem būt aktīviem ārpus savām ģimenēm, formālās izglītības un brīvprātīgas nodarbinātības.” (Darbs ar jaunatni, Igaunija Izglītības un pētniecības ministrija).

“Darbs ar jaunatni tiek organizēts dažādos veidos (jaunatnes organizācijas, organizācijas, kas strādā ar jauniešiem, neformālas jauniešu grupas vai Jauniešu centri). Darbs ar jaunatni tiek īstenots caur dažādām pieejamām un rīkiem (piemēram, brīva pieejamība, uz interešu grupām orientēts, uz programmām balstīts, ielu darbs ar jauniešiem vai darbs ar mazāk aizsargātām grupām) un tiek organizēts vietējā, reģionālā, nacionālā un Eiropas līmenī.” (Padomes secinājumi par kvalitatīva darba ar jaunatni ieguldījumu jauniešu personiskā attīstībā, labklājībā un sociālajā iekļaušanā (2013/C 168/03)).

KĀDI AR ATVĒRTĀ DARBA AR JAUNATNI PRINCIPI?

“Atvērtais darbs ar jaunatni (*Open Youth work – tulk.*) ir plānota sistemātiska izglītības pieredze, kas tiek īstenota ārpus formālās izglītības un ko īsteno brīvprātīgo grupas un organizācijas. Atvērtais darbs ar jaunatni veicina pieredzes izglītības īstenošanu, kurā jaunieši mācās reālās dzīves situācijās un refleksija notiek strukturēti, atbilstoši sākotnēji noteiktiem mācīšanās mērķiem. Atvērtajā darbā ar jaunatni tiek pieņemts, ka sabiedrībā pastāv nevienlīdzība un cenšas paaugstināt jauniešu izpratnes līmeni par sabiedrību un to, kā rīkoties dažādās situācijās. Atvērtā darba ar jaunatni aktivitātēs jaunieši iesaistās brīvprātīgi, identificējot jauniešu intereses un jautājums, uz ko jaunieši vēlas saņemt atbildes. Atvērtais darbs ar jaunatni ir abpusēji izdevīga, patīkama un aizraujoša pieredze jaunatnes darbiniekiem un jauniešiem. Atvērtais darbs ar jaunatni ir partnerība starp jaunatnes darbiniekiem un jauniešiem, iesaistot arī citus pieaugušos, kas strādā ar jauniešiem, bet prioritāri ir jauniešu aktīva līdzdalība kā partneriem šajā procesā. Atvērtais darbs ar jaunatni nodrošina institucionālu ietvaru un tā darbību, kur jaunieši paši piedalās lēmumu pieņemšanā visos procesos- plānošanā, organizēšanā un izvērtēšanā. Atvērtais darbs ar jaunatni iedrošina vietējo sabiedrību, jo īpaši jauniešus, ieguldīt savu interešu

un vajadzību apmierināšanā. Atvērtais darbs ar jaunatni ir pieejams visiem jauniešiem, neatkarīgi no rases, kultūras, reliģijas vai pārliecības, dzimuma, seksuālās orientācijas, sociālekonomiskā statusa vai invaliditātes.”

(2011, Eiropas Jauniešu klubu Konfederācija <https://www.ecyc.org/about-us/open-youthwork>)

KAS IR JAUNIEŠU CENTRS?

Jauniešu centrs ir instruments darba ar jaunatni attīstībai, kas darbojas uz atvērtā darba ar jaunatni principiem, kur ikviens jauniešs ir gaidīts un kas var būt jaunatnes darba organizācija un resursu centrs tās apkārtnē ar plašu piedāvāto pakalpojumu un pasākumu klāstu **ATBILSTOŠI JAUNIEŠU VAJADZĪBĀM**.

KAS IR SOCIĀLĀ IEKĻAUSĀNA?

Eiropas Jaunatnes portāls (EJP) definē, ka *sociālā iekļaušana nozīmē, ka ikviens jūtas kā daļa no vietējās sabiedrības, ko vieno kopīga identitāte un kopīgas vērtības*. Nabadzība ir viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc cilvēki jūtas atstumti. Arī ierobežota pieejamība veselības aprūpes un sociāliem pakalpojumiem vai darba tirgum veicina sociālo atstumtību. EJP piedāvā skatīties uz sociālo iekļaušanu kā uz pretējo galējībai sociāla atstumtība: “Sociālā atstumtība ir process, kurā indivīdi vai grupas ir pilnībā vai daļēji izslēgti no līdzdalības sabiedrībā, kurā viņi dzīvo”.

SOCIĀLĀ IEKĻAUSĀNA ir ATVĒRTS DIALOGS, lai veiksmīgāk pielāgotos- jaunieši sabiedrības vajadzībām un kurā sabiedrības rīcība atbilst jauniešu vajadzībām.

JAUNIEŠI AR IEROBEŽOTĀM IESPĒJĀM

Jaunieši ar ierobežotām iespējām ir jaunieši, kas ir neizdevīgākā situācijā salīdzinājumā ar saviem vienaudžiem, jo saskaras ar vienu vai vairākām situācijām un/vai ierobežojumiem (piemēram, sociāli apstākļi, ekonomiskā situācija, invaliditāte, mācīšanās grūtības, kultūras atšķirības, veselības problēmas, ģeogrāfiskās vietas ierobežojumi, u.c.).

Noteiktās situācijās šie ierobežojumi liedz jauniešiem sevi pilnībā realizēt formālajā un neformālajā izglītībā, starpvalstu mobilitātēs, līdzdalībā, kā aktīvam pilsonim, iespēju izmantošanā un integrācijā sabiedrībā kopumā.

JAUNIEŠI AR ĪPAŠĀM VAJADZĪBĀM

Jaunieši ar īpašām vajadzībām ir personas, kam ikdienā ir nepieciešams tāda īpaša uzmanība un atbalsts, kas citiem nav nepieciešams. Katra valsts nosaka, kam šāds statuss tiek piešķirts, lai varētu piešķirt papildus atbalstu un sniegt palīdzību jauniešu dzīves kvalitātes uzlabošanai un labklājībai. Īpašas vajadzības ir termins, ko izmanto klīniskajā diagnostikā un funkcionālajā izstrādē, lai aprakstītu personas, kam nepieciešama palīdzība saistībā ar invaliditāti, kas var būt medicīniska, garīga vai psiholoģiska rakstura.

PIEREDZE UN SECINĀJUMI, ĪSTENOJOT SOCIĀLĀS IEKĻAUSĀNAS PASĀKUMUS JAUNIEŠU CENTROS

Projekta laikā projektā piedalījās daudzi jaunatnes darbinieki ar atšķirīgu pieredzi no visām projekta dalībvalstīm. Šajā sadaļā var iepazīties ar daļu no viņu pieredzes ikdienā strādājot ar sociālās iekļaušanas jautājumiem, lai labāk izprast darbu ar jauniešiem un sociālās iekļaušanas aspektus Jauniešu centros.

SLOVĒNIJA

“Strādājot ar *Apspiesto (Oppressed – tulk.)* teātra metodēm Jauniešu centrā, pirmām kārtām saskāramies ar problemātiku to izmantot “sociālai iekļaušanai”, jo sociālā iekļaušanā nav “apspiesto”, bet tikai atstumto. Citējot Juliānu Boulu (*Julian Boal*): “Vārds “apspiestie” tika izslēgts, jo sociālā iekļaušanas konceptā nav cēloņsakarību starp vienas grupas privilēģijām un otras grupas apspiešanu. Nevienam nav vainīgs, ka atstumtība pastāv un no tās nevienam negūst labumu. Vienīgie vainīgie varētu būt paši atstumtie.” Runājot par “apspiestajām” grupām, mēs runājam par pazīmēm, kas veicina atstumtību (bezdarbnieki, cita rase, migranti, LGBTQ+ kopienas, u.c.). Viennozīmīgi var teikt, ka vietējās kopienas, Jauniešu centri un NVO ir atbalstoša vide, lai vienotu atstumtos un sabiedrību kopīgām darbībām.” (Barbara Polajnāra (*Barbara Polajnar*), *Theatre of Oppressed*)

“Asociācijā *Bez robežām (Brez Limita – oriģ.)* mēs uzskatām, ka tas, kā veicas ar mazāk aizsargātu jauniešu sociālo iekļaušanu, ir dažādu jomu profesionāļu sadarbības rezultāts. Sociālās iekļaušanas process prasa godīgumu un uzticēšanos starp mums un jauniešiem. Varbūt tas izklausās vienkārši, bet tā nav. Lai patiesi varētu atbalstīt jauniešus, ir būtiski, ka ir pieejami nepieciešamie resursi un ir attīstīta prasme apvaldīt vēlmi nosodīt jauniešus. Visiem tas neizdodas viegli. Papildus šo darbu apgrūtina spēja strādāt bez aizdomām vienam pret otru un neizmantojot varas spēles starp dažādām nozarēm. Sociālā iekļaušana ir dzīvotspējīga ideja. Sociālās iekļaušanas konceptā mēs redzam darbu ar jaunatni un Jauniešu centrus kā būtiskus pilārus iekļaušanas veicināšanā. Jaunatnes darbinieki ir uzticības personas un, iespējams, pirmie pieaugušie, kas izrāda patiesu, godīgu attieksmi pret jauniešiem. Jauniešu centri ir vieta, kur satiekas tie jaunieši, kas ir vīlušies, apmaldījušies, dusmīgi, vientuļi. Katrā Slovēnijas maliņā būtu jābūt šādai vietai, Jauniešu centram, kas ir unikāls un pieejams jauniešiem, kas top pamatojoties uz vietējo jauniešu vajadzībām.” (Matiks Muncs (*Matik Munc*), *Asociācija Bez robežām*)

“Sociālajai iekļaušanai jābūt vienam no visu sociālo apakšsistēmu pamatakmeņiem, ieskaitot izglītību, veselību, sociālo aprūpi un, protams, arī darbu ar jaunatni. Tikai šādā veidā mēs varam nodrošināt, ka šādas struktūras pašas par sevi nav mērķis, bet kalpo cilvēku daudzveidīgajām vajadzībām un nodrošināt vienlīdzīgas iespējas ikvienam. Katrs iegulda sabiedrības attīstībā atbilstoši savai kapacitātei, bet tikai tad, ja tiek atzīta cilvēku un sociālo grupu daudzveidība ne tikai likumdošanas izpratnē, bet arī praksē, tiek garantētas vienlīdzīgas iespējas ikvienam, neatkarīgi no mūsu daudzveidīgajām vajadzībām. Mēs dzīvojam daudzveidīgu cilvēku un sociālu grupu sabiedrībā, kur indivīdi ir dažādu individuālu pazīmju atspulgs. Mēs vienlaikus varam piederēt dažādām sociālajām grupām, kas rada unikālus personiskos stāstus un sniedz priekšstatu par sabiedrības attīstību, kas nav iespējama bez sociālās iekļaušanas.” (Eva Gralanīna (*Eva Gralanin*), *Legebitra*)

IGAUNIJA

Atvērtie jauniešu centri vārda tiešā nozīmē ir pieejami ikvienam jauniešim, un katru dienu strādā ne tikai ar “vidējo, labo jauniešu” no vidušķiras, bet arī ar neaizsargātām grupām, ar jauniešiem dažādās riska situācijās un daudzviet, ko nosaka atrašanās vieta, arī ar imigrantu jauniešiem, jauniešiem no mazākumtautībām un citiem. Mērķa grupa tiek sasniegta caur dažādām spontānām aktivitātēm, tāpat kā caur plānotiem pasākumiem un notikumiem. Lūk, daži sociālās iekļaušanas piemēri Igaunijas jauniešu centros:

“Jauniešu centrā esam organizējuši kulinārijas seminārus, kur visu sagatavošanu, īstenošanu un vērtējumu par pasākumu organizē paši jaunieši. Dalībnieki var arī plānot budžetu un veikt nepieciešamo produktu iegādi. Tas sniedz patiesu pieredzi, kas nepieciešama tālākā jauniešu dzīvē, pat ja viņi nav ieguvuši šādas zināšanas un apguvuši šo praktiski mājās.” (Trīna Pori (*Triin Põri*), Merjamā (*Märjamaa*) Jauniešu centrs)

“Jauniešu centrā laipni gaidīti visi jaunieši. Mūsu jauniešu centrā mēs vienmēr priecājamies uzņemt arī jauniešus ar īpašām vajadzībām. Aktivitātes atvērtajā Jauniešu centrā ir atvērtas visiem, un, plānojot aktivitātes, mēs ņemam vērā ikviena vēlmes un intereses.” (Krista Allika (*Krista Allik*), Kūsalu (*Kuusalu*) Jauniešu centrs)

“Ikdiennā strādāju ar jauniešiem, kuriem ir ierobežotas iespējas un piedāvāju tiem arvien izmantot dažādos darba ar jaunatni pakalpojumus, tā veidojot savstarpējo uzticēšanos. Ikdienas darbā ar jauniešiem es ņemu vērā jauniešu vēlmes un vajadzības. Populārākais pasākums jauniešu vidū ir Jauniešu nakts, ko viņi organizē paši. Pasākums notiek Jauniešu centrā, kur dalībnieki var uzturēties visu nakti. Visu programmu plāno un organizē paši jaunieši. Kā jaunatnes darbinieks es vienkārši palīdzu jauniešiem un nepieciešamības gadījumā sniedzu padomus. Jaunie dalībnieki var apgūt prasmes strādāt komandā, laika menedžmentu, ēst gatavošanu, telpu uzkopšanu, būt empātiskiem pret citiem, u.c.” (Kristīna Karpa (*Kristina Karp*), Iisaku (*Iisaku*) jauniešu centrs)

“Pamatojoties uz jauniešu vēlmēm un interesēm, es organizēju pasākumus jauniešiem un kopā ar jauniešiem, kas nav iesaistīti izglītībā, nodarbinātībā vai apmācībā (*NEET – pieb.*), vai ir tuvu tam. Es, kā jaunatnes darbiniece, regulāri sekoju līdzi tam un ieklausos, par ko runā jaunieši, lai uzzinātu, ko viņi sagaida. Pasākumi vienmēr ir atvērti ikvienam jauniešim mūsu apkārtnē un lai iesaistītu jauniešus, esmu ieguldījusi lielu darbu personiskas komunikācijas attīstībā ar jauniešiem. Pasākumi tematiski ir ļoti dažādi, bet mums ir bijuši arī ļoti specifiski pasākumi, piemēram, par tetovējumu mākslu, boksu, repa mūziku, ielu vingrošanu, labdarību, u.c.” (Merilina Endersa (*Merilyn Enders*), Viljandi Atvērtais Jauniešu centrs)

LATVIJA

Projekta laikā tika īstenoti deviņi pilotprojekti Latvijā. Deviņi dažādi Jauniešu centri no dažādiem Latvijas reģioniem (Brocēni, Tukums, Dobeles, Jūrmala, Rūjiena, Limbaži, Vecpiebalga, Gulbene, Madona) piedalījās un izaicināja sevi izmēģināt sociālās iekļaušanas koncepcijas savā vietējā realitātē un saskaņā ar to rīcībā esošajiem resursiem. Deviņos pilotprojektos kopumā piedalījās aptuveni 430 jaunieši vecumā no 13 līdz 25 gadiem (Latvijā jaunieši saskaņā ar “Jaunatnes likums” ir personas vecumā no 13-25 gadiem), t.sk. NEET jaunieši, jaunieši no viena vecāku ģimenēm, ekonomiski nelabvēlīgām ģimenēm, jaunieši ar invaliditāti, jaunieši ar sliktu sociālo uzvedību un citi.

Jauniešu centru pārstāvji, kas piedalījās pilotprojektu īstenošanā, definēja dažādus mērķus un izvēlējās atšķirīgas pieejas mērķu sasniegšanai un tika gūta gan negatīva, gan pozitīva pieredze un izdarīti secinājumi.

Īstenojot sociālās iekļaušanas procesus Jauniešu centros, mēs vēlamies vārst uzmanību un sekojošo:

- lai izstrādātu sociālās iekļaušanas programmas, mums jādomā par vides pieejamību vietai, kur notiek pasākumi (Jauniešu centri, āra laukumi), piekļuvi jaunatnes darbiniekiem, un tiem, kas organizē pasākumus. Ja nav nodrošināta pieejamība un piekļuve, jauniešiem ar invaliditāti, ar īpašām vajadzībām vai no citām neaizsargātām grupām nav iespējas iesaistīties, pat ja viņi to vēlas. Ar pieejamību mēs saprotam ne tikai fizisko vidi (par vides pieejamību vairāk skat. “Universālais dizains” internetā), bet arī piekļuvi cilvēkiem, kas strādā ar jauniešiem (neformālais līderis, skolotājs, jaunatnes darbinieki u.c.);
- ir svarīgi veikt regulārus jauniešu interešu un vajadzību pētījumus. Ja Jūs izmantojat datus, kas vecāki par diviem gadiem, aizmirstiet par atbilstošiem rezultātiem! Ja Jūs nekad iepriekš neesat strādājis ar konkrētu jauniešu grupu (pēc ģeogrāfiskās, sociālās, invaliditātes, reliģijas, seksuālās orientācijas, u.c. specifiskām pazīmēm), aizmirstiet par saviem pieņēmumiem! Ja esat apmeklējis dažādas apmācības, braukuši pieredzes apmaiņās uz citiem Jauniešu centriem, aizmirstiet par to! Jums jāpēta SAVA mērķa grupa! Pirms izlemjat, kādas aktivitātes vēlaties piedāvāt saviem jauniešiem, Jums jāiepazīst viņu intereses un vajadzības. Izpēte!
- jauniešiem patīk DIY⁵ pieeja! Sniedziet viņiem informāciju, zināšanas un rīkus, un jūs redzēsiet, cik viegli jauniešus var iesaistīt dažādās aktivitātēs, kur ieguvēji nav tikai jaunatne, bet dažādas sabiedrības grupas un sabiedrība kopumā;
- ir daudz iespēju finanšu piesaistē jauniešu sociālās iekļaušanas programmām Jauniešu centros. Jums tikai jāzina/jāsaprot jaunatnes politikas sistēma savā kopienā, valstī un ES, un jābūt vēlēšanās jauniešu sociālo iekļaušanu īstenot plašākā mērogā – sociālās iekļaušanas programma, integrācijas programma, jaunatnes politikas vai kādu citu programmu ietvarā. Tas ir iespējams!;
- vienmēr ir vērts paturēt prātā 2 aspektus, organizējot sociālās iekļaušanas pasākumus, kas vienmēr nostrādā (saskaņā ar mūsu pieredzi) – ēdiens un āra aktivitātes! Ēdienu var gatavot paši jaunieši, kopā ar vecākiem, politikas veidotājiem, jauniešiem no citām kopienām. Āra aktivitātes nebūt uzreiz nenozīmē 3 dienu izdzīvošanas maratonu dabā. Tie var būt vienkārši vingrojumi ārpus Jauniešu centra telpām. Domā plašāk! Ēdiens un āra aktivitātes vienmēr darbojas!

⁵ Do It Yourself! (no angļu valodas)

NOSLĒGUMĀ

Tagad Jums jāsāk veidot sociālās iekļaušanas programmas. Nobeigumā varat atrast komiksi, ko veidojis jaunatnes darbinieks, kas līdzdarbojās projekta komandā un kas ikdienā strādā ar sociālās atstumtības mazināšanas jautājumiem. Viss kopā ir uzskatāms kā rīku komplekts, ko var izmantot, lai risinātu problēmas, kas ikdienā rodas darbā ar jauniešiem.

NODERĪGI RESURSI, LIKUMDOŠANA UN MATERIĀLI

Šajā sadaļā jūs atradīsiet tiesību aktus un dokumentus, ko mēs izmantojam projekta plānošanā un sociālās iekļaušanas tematikas izpētē. Šie dokumenti tika apkopoti projekta sākumā, kad veicām sociālās iekļaušanas tēmas kartēšanu.

EIROPAS LĪMENĪ

Eiropas Komisijas un Eiropas Padomes Jaunatnes partnerības Jaunatnes zināšanu grāmata “Izglītības mobilitāte, sociālā iekļaušana un neformālā izglītība: piekļuve, procesi un rezultāti”, 2017 <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/learning-mobility-2> (Avots: Eiropas Komisija)

Sociālo ielu darbinieku 2. Starptautiskā foruma “Vārdi no lelas” rekomendācijas nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai, 2010 <http://travailderue.org/wp-content/uploads/2012/07/recommendations-workers-2010.pdf> (Avotss: *Dynamo international*, Ielu darbinieku tīkls)

Jauniešu sociālā iekļaušana Eiropā: Tendences un politikas pasākumi 2013/14 https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/social-inclusion1/-/asset_publisher/JeiFqX5LeWlz/content/social-inclusion-of-young-people?inheritRedirect=false&desktop=true (Avots: Eiropas Komisija)

Bērnu un jauniešu līdzdalības resursu rokasgrāmata, 2006 <https://www.entk.ee/sites/default/files/Child%20and%20Youth%20Participation%20Resource%20Guide.pdf> (Avots: UNICEF)

Iekļaušanas un dažādības stratēģija jaunatnes jomā, 2014 <https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-3103/InclusionAndDiversityStrategy.pdf> (Avots: Eiropas Komisija)

Iekļaušana no A līdz Z; kompass starptautiskos iekļaujošos projektos, 2014, <http://site-484428.mozfiles.com/files/484428/InclusionAtoZ.pdf> (Avots: SALTO)

Jauniešu sociālā atstumtība un mācības no darba ar jaunatni, 2013, <http://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/reports/eurydice-study-social-exclusion-2013.pdf> (Avots: Izglītības, Audiovizuālā un Kultūras izpildaģentūra (EACEA))

Mazākaizsargāto grupu sociālā iekļaušana. Pētniecības rezultātu politikas pārskats, 2012, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/65132184-6e7c-41e5-bdb9-b7f2e6e4d2d0/language-en> (Avots: EK Pētniecības un inovāciju ģenerāldirektorāts)

T-KIT 8 Sociālā iekļaušana, 2017, <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/t-kit-8-social-inclusion> (Avots: Eiropas Komisijas un Eiropas Padomes Jaunatnes partnerība)

SLOVĒNIJA

Īss apraksts par programmu “Erasmus +”, tās mērķiem un jauniešiem ar mazākām iespējām. Tajā minēti daži no programmas pielāgojumiem jauniešiem ar mazākām iespējām un aprakstīti daži pasākumi, kas īstenoti pēdējos gados un kurus vieno moto “Atslēga uz iekļaušanu”, 2017 <http://site-484428.mozfiles.com/files/484428/InclusionAtoZ.pdf> (Avots: MOVIT, Erasmus+ Jaunatne darbībā programmas Slovēnijas nacionālā aģentūra)

Sociālās atstumtības teorētiskais skaidrojums. Galvenie riska faktori, kas palielina jauniešu sociālo atstumtības iespējamību, apkopoti saskaņā ar 2010.gada aptauju jaunatnes jomā, 2010 <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO93> (Avots: Slovēnijas Jaunatnes birojs)

Šajā materiālā atrodama informācija par sociālās aizsardzības sistēmas attīstību 2013-2020.gadā. Sociālās drošības sistēmas mērķis Slovēnijā ir veicināt iedzīvotāju sociālo drošību un sociālo iekļaušanu. Ir izvirzīti trīs galvenie mērķi:

- 1- nabadzības riska mazināšana un sociāli neaizsargātās sabiedrības grupu sociālās iekļaušanas palielināšana;
  - 2- pakalpojumu un programmu dažādības un pieejamības attīstīšana;
  - 3- pakalpojumu un programmu un cita veida atbalsta kvalitātes uzlabošana, palielinot vadības un vadības organizāciju darba efektivitāti un to autonomiju.
- 2013.gads, <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NACP68> (Avots: Tiesiskās informācijas sistēma)

Sociālās atstumtības vai iekļaušanas definīcija, riska grupu raksturojums un iespējamās sekas. Dokumentā uzmanība pievērsta arī strukturētam dialogam un darbam ar jaunatni, kas saistīts ar sociālo atstumtību. Ir sniegts arī sociālās iekļaušanas jomas, 2014 http://www.mss.si/datoteke/dokumenti/socialna_vkljucenost_publicacija.pdf (Avots: Slovēnijas Jaunatnes padome)

Projekts “Jauno pieaugušo mācīšanās” (PUM-O) ir darbojoša nodarbinātības politikas programma ar mērķi iespējot jaunos pieaugušos ka galveno mācīšanās metodi izmantojot projektu darbu. Programmas pamata mērķis ir attīstīt iekšējos resursus veiksmīgai integrācijai darba tirgū vai izglītībā, attīstīt profesionālo identitāti un veicināt sociālo integrāciju, 2017 https://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi/usposabljanje_in_izobrazevanje/pum-o (Avots: Slovēnijas Nodarbinātības birojs)

Publikācija, kas raksturo 2 jauniešu neaizsargātības konceptus, 2007:

- 1 – Sociāli neaizsargāti ir jaunieši, kas nāk no zemākas sociālās grupas, jo citi ir labāk aizsargāti;
- 2 – Riski un neaizsargātība ir saistīta ar jauniešiem, kas ir dažādu vardarbības formu upuri <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FQ1GTEIO/3f31290c-8f3a-49bd-bc82-352026835422/PDF> (Avots: Slovēnijas Digitālā bibliotēka)

Diplomdarbs par sociālās atstumtības un nabadzības jomas salīdzinājumu starp Slovēniju un Lielbritāniju, kas arī definē mazāk aizsargātas grupas. Apskatītās grupas: bezdarbnieki, sievietes, seniori,

iebraucēji bez patstāvīgas uzturēšanās atļaujas, roma tautību cilvēki. Tiek piedāvāti pasākumi nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai, kur kopsavilkumu apkopojusi Darba, Ģimenes un Sociālo lietu ministrija, 2013 <https://repozitorij.uni-lj.si/lzpisGradiva.php?id=90323> (Avots: Ļubļanas Universitātes krātuve)

Indikatori, kas izmantojami, lai mērītu nabadzības iemeslus un sociālo atstumtību bērnu vidū. Tekstā atrodama infomācija par nedrošu un nestabilu darba vidi un vecāku pozīciju darba tirgū un izglītībā, 2010 <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XZTT49TN/da0c3327-d17b-4de5-bfb2-197849c5c566/PDF> (Avots: Slovēnijas Digitālā bibliotēka)

Pētījumu “Ģimeņu ar bērniem nabadzība un sociālā atstumtība: materiālā un nemateriālā nabadzības puse” īstenoja Darba, ģimenes un sociālo lietu ministrija un Vienlīdzīgu iespēju birojs ar mērķi uzlabot ģimeņu ar bērniem dzīvi līdz bērnu pabalsta piektajam ienākumu līmenim, kas ir atkārtots 2008.gada pētījums, 2015 <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-XZTT49TN> (Avots: Slovēnijas Sociālās aizsardzības institūts)

Nabadzības tematikas vēsture Slovēnijā, kā arī pasākumi, kas īstenoti līdz šim nabadzības mazināšanas jomā. Publikācijā likts uzsvars uz pasākumu pārmaiņu atspoguļošanu, kā arī atspoguļo valsts pāreju no sociālisma uz kapitālismu, 2014 <http://see-articles.ceon.rs/data/pdf/0352-3608/2014/0352-36081476039L.pdf> (Autori: *Vesna Leskovšek, Srečo Dragoš*)

Sadarbības tīkla *Vključen.si* pieredzē balstītas sociālās iekļaušanas jomas attīstības stratēģija ar mērķi sniegt pārskatu par sociālo atstumtību un rast labākos risinājumus, definēt mērķus un pasākumus situācijas uzlabošanai, 2014 <http://www.vključen.si/17-ozavescanje-javnosti/492-strategija-razvojanvo-s-podrocja-socialnega-vkljucevanja> (Avots: *Vključen.si*)

IGAUNIJA

Labklājības attīstības plāns 2016–2023, 2010 https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ia_tegevused/welfare_development_plan_2016-2023.pdf (Avots: Igaunijas Republikas Sociālo lietu ministrija)

Sociālās aizsardzības, līdzdalības un vienlīdzīgu iespēju attīstības plāns 2016-2023, 2015 https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ia_tegevused/Sotsiaalse_turvalisuse_kaasatuse_ia_vordsete_voimaluste_arengukava_2016_2023/heaolu_arengukava_hetkeolukorra_ulevaade_2015.pdf (Avots: Igaunijas Republikas Sociālo lietu ministrija)

Integrācijas un sociālās kohēzijas Igaunijā stratēģija, 2016 https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/integrating_estonia_2020.pdf (Avots: Igaunijas Republikas Kultūras ministrija)

Jaunatnes jomas attīstības plāns 2014-2020, 2013 https://www.hm.ee/sites/default/files/nak_eng.pdf (Avots: Igaunijas Republikas Izglītības un pētniecības ministrija)

Darba ar jaunatni politikas dokuments, 2010 <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/516102017001/consolide> (Avots: Igaunijas Parlaments)

Jaunatnes darbinieka profesijas standarts, 2013 <https://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:299402> (Avots: Igaunijas Darba ar jaunatni centrs)

Ģimenes un bērnu lietu stratēģija 2012-2020, 2012 https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/lpa_fulltxt_eng_83a4_nobleed.pdf (Avots: Igaunijas Republikas Sociālo lietu ministrija)

Informācija par jauniešu sociālo iekļaušanu Igaunijā, 2013 https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261689/Summary_Report_Social_Inclusion_2015.pdf/7d184d78-539b-4c49-8e40-089349dea2b8 (Avots: Eiropas Komisijas un Eiropas Padomes Jaunatnes partnerība)

Jaunatnes monitoringa pārskats "Jaunatne un Sociālā iekļaušana", 2012 https://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBIsHOgZmljUyMDE0LzA2LzEyLzE5XzlwXzMOXzE0MI9OU0FfM-jAxMI9zdW1tYXJ5X0VORy5wZGY/19_20_34_142_NSA_2012_summary_ENG.pdf (Avots: www.Noorteseire.ee)

Igaunijas Darb ar jaunatni centrs www.entk.ee

Fonds Archimedes (Erasmus+ Igaunijas Nacionālā Aģentūra) www.noored.ee

Igaunijas Atvērto Jauniešu centru apvienība www.ank.ee

Igaunijas Nacionālā Jaunatnes padome www.enl.ee

Igaunijas Jaunatnes darbinieku asociācija <https://enk.ee/>

LATVIJA

Nacionālās Identitātes, Pisoniskās sabiedrības un Integrācijas politikas īstenošanas plāns 2019-2020. gadam, 2018, <https://likumi.lv/ta/id/300483-par-nacionalas-identitates-pilsoniskas-sabiedribas-un-integrācijas-politikas-istenosanas-planu-2019-2020-gadam> (Avots: Latvijas Republikas Kultūras ministrija)

Jaunatnes politikas īstenošanas plāns 2015-2020, 2015 https://www.izm.gov.lv/images/sabiedriska_līdzdalība/aktualitates/IZMPamn2015-2020_26022015.pdf (Avots: Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija)

Latvijas pretdiskriminācijas politikas uzraudzības vadlīnijas, 2014, http://www.sif.gov.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=9172%3ADiskriminācijas-noversanas-uzraudzības-sistema&catid=2%3Afonds&lang=lv (Avots: Sabiedrības Integrācijas fonds)

Jauniešu sociālās iekļaušanas nacionālais ziņojums, 2018 http://site-484428.mozfiles.com/files/484428/Nacionalais_Zinojums_Jauniesu_sociala_ieklausana_2018.pdf (Avots: Biedrība "Jaunatnes līderu koalīcija")

Saliedēta skola – saliedēta sabiedrība, 2016 <http://site-484428.mozfiles.com/files/484428/Pieredzes-krajums-Saliedeta-skola.pdf> (Avots: Izglītības attīstības centrs)

Dažādība kā resurss, 2016 http://site-484428.mozfiles.com/files/484428/Dazadiba_kaa_resurss.pdf (Avots: Izglītības attīstības centrs, Latvijas Kopienas iniciatīvu fonds, Norvēģijas Valsts daudzkultūru izglītības centrs)

PIELIKUMS NR.1 STARPTAUTISKAS APMĀCĪBAS

Šis mācību kurss bija labas prakses piemērs, ar ko esam priecīgi dalīties, kā vienot dažādas ieinteresētās personas, kas strādā ar jauniešu sociālās iekļaušanas jautājumiem. Apmācību laikā tika apgūtas jaunas zināšanas un tika strādāts pie nacionālo apmācību programmām un sociālās iekļaušanas pilotprojektu koncepcijām, īstenošanai Jauniešu centros.

“Sociālā iekļaušana jauniešu centros” apmācības bija pamatā paredzētas jaunatnes darbiniekiem ar mērķi veicināt sociālās iekļaušanas programmu izstrādi un īstenošanu Jauniešu centru ikdienas darbā. Apmācību tematika tika veidota ar mērķi dot iespēju jaunatnes darbiniekiem un citām iesaistītajām personām, kas strādā ar jauniešiem, iegūt jaunas zināšanas, diskutēt par izaicinājumiem jauniešu sociālās iekļaušanas jomā, dalīties pieredzē, iepazīties ar labās prakses piemēriem Slovēnijā un izstrādāt turpmākās sadarbības uzdevumus un vienoties par to īstenošanu. Apmācībās piedalījās 20 dalībnieki no dažādām jaunatnes organizācijām, organizācijām, kas strādā ar jauniešiem un Jauniešu centriem Latvijā, Igaunijā un Slovēnijā.

Apmācības tika organizētas kā 8 dienu pasākums (starptautiska mobilitāte) Celje, Slovēnijā un sastāvēja no dažādām tematiskām lekcijām un prezentācijām, aptverot gan teorētiskus, gan praktiskus sociālās iekļaušanas aspektus. Lektorī prezentēja sociālās iekļaušanas teoriju, praktiskas metodes, kas vērstas uz sociālām pārmaiņām jauniešu ikdienā, piemēram, Sociodrāma un Apspiesto teātris, kā arī labās prakses piemērus, lai palīdzētu jaunatnes darbiniekiem īstenot sociālā iekļaušanas pasākumus ikdienas darbā jaunā kvalitātē.

Apmācību laikā atzinīgi tika novērtēta iespēja iepazīties ar Jauniešu centru darbu Slovēnijā. Tika apmeklēti dažādi Jauniešu centri, kas veiksmīgi strādā sociālās iekļaušanas jomā, piemēram, ar tādām mērķa grupām, kā jaunieši no trūcīgām ģimenēm, skolu pametuši jaunieši, atkarīgie jaunieši, LGBTQ+ un dažādu tautību jauniešiem.

Kā uzskatāmu piemēru sociālās iekļaušanas jomā apmācību dalībnieki organizēja starpkultūru vakaru. Katra partnera pārstāvētās valsts dalībnieki prezentēja savu kultūru, vēsturi, virtuvi caur interaktīvām metodēm.

APMĀCĪBU MĒRĶI UN SASNIEDZAMIE REZULTĀTI

1. Apmācīt Jauniešu centru jaunatnes darbiniekus un vadītājus par dažādām iespējām kā risināt jauniešu sociālās atstumtības jautājumus vietējā sabiedrībā.
2. Iegūt teorētiskas un praktiskas zināšanas par jauniešu sociālo iekļaušanu, iepazīt labo praksi sociālās iekļaušanas jomā Slovēnijā un apgūt dažādas metodes darbam ar sociāli atstumtiem jauniešiem.
3. Dot iespēju Jauniešu centru jaunatnes darbiniekiem un vadītājiem izstrādāt sociālās iekļaušanas programmas īstenošanai savos Jauniešu centros.
4. Sagatavot nacionālās apmācības un pilotprojektus, kurus partneri ir gatavi īstenot savās valstīs projekta ietvaros.

5. Stiprināt Jauniešu centru lomu sociālās iekļaušanas jomā un padarīt tos par kompetentiem informācijas apmaiņas un sadarbības veidotājiem ar citām ieinteresētajām personām.

PROGRAMMA

Otrdiena, 2018.gada 2.oktobris	
10.00 – 11.00	Ierašanās. Savstarpēja iepazīšanās.
11.00 – 11.15	Iepazīšanās ar projektu, tā mērķiem, uzdevumiem un apmācību programmu (<i>skat. iepriekšējo lapu</i>)
11.15 – 11.45	Ko mēs sagaidām no šīm apmācībām? <i>Īsa sesija par to, ko dalībnieki sagaida no šī pasākuma. Iepriekšēja sagatavošanās šai sesijai no dalībnieku puses nav nepieciešama.</i>
11.45 – 12.15	Jauniešu pases (<i>YouthPass</i>) un Spēļošanas (<i>Open Badges</i>) prezentācija
12.15 – 13.30	Iepazīšanās ar Celje Jauniešu centru un pilsētas apmeklējums
13.30 – 14.30	Pusdienas
14.30 – 16.00	1.lekcija. Bojans Arula (<i>Bojan Arula</i>): Sociālās iekļaušanas teorija <i>Sociālais darbinieks, eksperts cilvēktiesību un bērnu tiesību aizsardzības jomā, cilvēktirdzniecības un nelegālās migrācijas jomā, sociālais inovators un sociālais uzņēmējs.</i>
16.00 – 16.30	Kafijas pauze
16.30 – 18.00	2.lekcija Ivana Mandariča (<i>Ivana Mandarič</i>): Starpnozaru sadarbības analīzes metodes <i>Ivana Mandariča ir sociālā atropoloģe, socialais darbinieks un psihoterapeits. Strādā ka starpnozaru sadarbības analīzes pasniedzēja un vada individuālas, partneru un grupu terapijas.</i>
18.00 – 19.00	Atgriezeniskā saite nacionālajās grupās <i>Par šo aktivitāti atbild grupu vadītāji no katras partnera valsts. Metodologiju izvēlas grupu vadītāji. Būtiski ir pārrunāt jautājumus par to kā tas, kas apgūtss šajā dienā ir izmantojams jaunatnes darbinieku ikdienas darbā.</i>
19.00 – 20.00	Vakariņas
20.00 →	Brīvais laiks

Trešdiena, 2018.gada 3.oktobris	
9.30 – 11.00	Darbs grupās: Matīks Munks (<i>Matic Munc</i>): Sociodrāma <i>Matīks Munks ir psihologs un konsultants psiholoģisko konsultāciju padomē "Action", kur viņš saskaras ar plašu spektru jauniešu problēmjautājumiem (depresija, depression, trauksme, fobijas, mācīšanās un pusaudžu vecumposma problēmas, u.c.). Esperts vadīs nodarbību "Sociodrāma", kas tiks organizēta ka lomu spēle sociālo pārmaiņu veicināšanai.</i>
11.00 – 11.15	Kafijas pauze
11.15 – 12.30	Darbs grupās: Matīks Munks (<i>Matic Munc</i>): Sociodrāma
12.30 – 13.00	Atgriezeniskā saite nacionālajās grupās
13.00 – 14.30	Pusdienas
14.30 – 16.00	Darbs grupās 2. Barbara Polajnāra (<i>Barbara Polajnar</i>): Apspiesto teātris <i>Barbara Polajnāra ir aktrise, pedagogs, producete un kulturoloģe. Viņa iepazīstinās ar "Apspiesto teātris" metodi kas piedāvā iespēju runāt par tēmām, kas citkārt paliek neapspriestas.</i>
16.00 – 16.30	Kafijas pauze
16.30 – 18.30	Darbs grupās 2. Barbara Polajnāra (<i>Barbara Polajnar</i>): Apspiesto teātris
18.30 – 19.00	Atgriezeniskā saite nacionālajās grupās
19.00 – 20.00	Vakariņas
20.00 →	Starpkultūru vakars <i>Katrs partneris sagatavo saturu starpkultūru vakara programmai. Dalībnieki prezentēs savu kultūru, vēsturi, ēdienu, u.c. Izmantojot interaktīvas spēles un metodes. Dalībnieki sagatavo nepieciešamo, lai prezentētu savu valsti (piemēram, saldumi, simboli, utmldz.)</i>

Ceturtdiena, 2018.gada 4.oktobris	
9.00 – 10.00	Labās prakses piemēru prezentācija 1. Projekts PUM-O: “Jauno pieaugušo mācīšanās” <i>PUM-O ir programma, kas vērsta uz mazaizsargāto jauno pieaugušo, kas pame- tuši izglītību vai kam nav pietiekama izglītība, lai iekļautos darba tirgū, mērķa grupu.</i>
10.00 – 11.00	Labās prakses piemēru prezentācija 2. Integrācijas centrs Hiša Sreče (Hiša Sre- če): Starpkultūru mācīšanās <i>“Hiša sreče” ir integrācijas centrs Gorenjska (Gorenjska) regionā, projekts, kok īsteno Labdarības organizācija “UP” un kas ir vērsta uz starpkultūru dialoga un tolerances attīstību.</i>
11.00 – 11.30	Kafijas pauze
11.30 – 12.30	Situācija partnervalstīs: Sociālā iekļaušana Jauniešu centros <i>Īss teorētisks ieskats par situāciju katrā valstī sociālās iekļaušanas jomā Jauniešu centros atbilstoši Nacionālajiem ziņojumiem tematikā, kas tika sagatavoti pirms apmācībām.</i>
12.30 – 13.00	Atgriezeniskā saite nacionālajās grupās
13.00 – 14.30	Pusdienas
14.30 – 16.00	Partneru labās prakses prezentācijas <i>“Lomu spēles” metode, 2-3 izaicinājumi, ar ko jaunatnes darbinieki saskaras ik- dienas situācijās darbā ar jauniešiem no mazāk aizsargātām grupām.</i>
16.00 – 16.30	Kafijas pauze
16.30 – 18.30	Partneru labās prakses prezentācijas
18.30 – 19.00	Atgriezeniskā saite nacionālajās grupās
19.00 – 20.00	Vakariņas
20.00 →	Brīvais laiks Celjē

Piektdiena, 2018.gada 5.oktobris (Labās prakses iepazīšana Ļubļjanā)	
8.00 – 9.00	Došanās uz Ļubļjanu
9.00 –10.00	Labās prakses iepazīšana 1. Dienas centrs “Cona Fužine”: Darbs ar jauniešiem no mazāk privilīģētām grupām <i>Cona Fužine ir dienas centrs bērniem un pieaugušajiem no mazāk privilīģētām grupām, kas ikdienā savu darbu velta mērķa auditorijas uzvedības, mācīšanās un emocionālām problēmām un ar to saistīta stresa mazināšanai.</i>
10.00 – 11.00	Labās prakses iepazīšana 2. Legebitra: Darbs ar LGBT+ Jauniešu centrā Rog Legebitra ir pirmais Jauniešu centrs Slovēnijā, kas izveidots speciāli LGBT+ jauniešiem.
11.00 – 11.30	Kafijas pauze
11.30 – 12.30	Labās prakses iepazīšana 3: Biedrība Projekt Človek: Darbs ar narkotiku atkarīgajiem un POM projekta pasākumiem <i>Biedrība Projekt Človek īsteno programmu bērniem un pieaugušajiem, kas ir lietojuši vai regulāri lieto narkotikas, kam ir problēmas ar izglītības iegūšanu un citas saistītas problēmas.</i>
12.30 – 13.00	Jauniešu centra ŠKUC apmeklējums <i>ŠKUC ir vecākā jaunatnes organizācija Slovēnijā. Tā ir nevalstiska organizācija, kas organizē kultūras un mākslas pasākumus, sniedz atbalstu jaunajiem talantiem, iesaitot tos dažādās kultūras norisēs.</i>
13.00 – 14.30	Pusdienas
14.30 – 17.30	Brīvais laiks Ļubļjanā
17.30 – 18.30	Došanās uz Celje (tikšanās vieta: Ļubļjanas dzelzceļa stacija pl.17.30)
18.30 – 19.00	Atgriezeniskā saite nacionālajās grupās
19.00 – 20.00	Vakariņas
20.00 →	Piektdienas nakts Celje

Saturday, 6. October 2018	
9.30 – 11.00	Nacionālo pilotprojektu koncepcijas prezentācija un to sagatavošana
11.00 – 11.30	Kafijas pauze
11.30 – 13.00	Nacionālo pilotprojektu sagatavošana <i>Tiks piedāvāta veidlapa, lai ērtāk būtu sagatavot nacionālos seminārus, kas balstīsies uz "lomu-spēlē" identificētiem izaicinājumiem darbā ar jaunatni.</i>
13.00 – 14.00	Pusdienas
14.00 – 16.00	Nacionālo pilotprojektu sagatavošana
16.00 – 16.30	Kafijas pauze
16.30 – 18.30	Nacionālo pilotprojektu sagatavošana
18.30 – 19.00	Atgriezeniskā saite nacionālajās grupās
19.00 – 20.00	Vakariņas
20.00 →	Sestdienas nakts Celje

Svēdiena, 2018.gada 7.oktobris	
9.30 – 11.00	Nacionālo semināru un pilota projektu aprakstu sagatavošana
11.00 – 11.30	Kafijas pauze
11.30 – 13.00	Apmācību izvērtēšana
13.00 – 14.00	Pusdienas
14.00 – 19.00	Brīvais laiks un Alus strūklakas apmeklējums Žalecā
19.00 – 20.00	Vakariņas
20.00 →	Noslēguma pasākums

Pirmdiena, 2018.gada 8.oktobris	
	Došanās mājās

PIELIKUMS NR.2 NACIONĀLĀS APMĀCĪBAS

Atbilstoši nacionālajām vajadzībām, projekta ietvaros tika īstenoti nacionālie semināri kā labās prakses piemēri sociālās iekļaušanas jomā. Nacionālās apmācības tika konceptuāli sagatavotas starptautisko apmācību laikā, balstoties uz projektā iesaistīto partneru pārstāvju – Jauniešu centru un jaunatnes darbinieku – ilggadēju pieredzi jauniešu sociālās iekļaušanas jomā. Projekta ietvaros tika īstenoti 6 semināri 3 partneru valstīs – Latvijā, Igaunijā un Slovēnijā. Šo nacionālo semināru tematiskais koncepts ir aktuāls un piemērojams arī citās valstīs, ļaujot jaunatnes darbiniekiem apgūt jaunas zināšanas un pieredzi turpmākai izmantošanai ikdienas darbā un ilgtermiņā palīdzot Jauniešu centriem kļūt sociāli iekļaujošākiem.

Nacionālo apmācību plānošanas un īstenošanas veidlapa (piemērs):

Apmācību tēma:			
Fasilitators:		Ilgums:	
Apmācību norises datums un laiks:			
Apmācību nolūks (pamatojums):			
Apmācību mērķis:			
Sasniedzamie rezultāti:			
Saturs:			
Resursi:			

Apmācību detalizēta programma (plāns):

Aktivitāte	Min.		Piezīmes
(metode, formāts)	(ilgums)	(Fasilitators)	(papildus norādes)

Nacionālo apmācību plānošanas un īstenošanas veidlapa

Apmācību tēma:	Sociālā iekļaušana	
Fasilitators:		Ilgums:
Apmācību norises datums un laiks:		
Apmācību nolūks (pamatojums):	Amācību mērķis ir iepazīt sociālās iekļaušanas konceptu un aktualizēt izaicinājumus, ar kuriem jaunatnes darbinieki saskaras ikdienas darbā. Mērķa grupa: jaunatnes darbinieki, pedagogi, brīvprātīgie un aktīvisti jaunatnes organizācijās un organizācijās, kas strādā ar jauniešiem un ikviens interents, kas darbojas jaunatnes jomā.	
Apmācību mērķis:	<ul style="list-style-type: none"> - dalībnieki sev definē, ko viņiem nozīmē sociālā iekļaušana un definē sociālai atstumtībai pakļautās jauniešu grupas, ar ko viņi strādā - iegūt 5 noderīgas vadlīnijas sociālās iekļaušanas īstenošanai - apgūt pašizvērtēšanas metodes 	
Sasniedzamie rezultāti:	<ul style="list-style-type: none"> - aha momentu identificēšana - jauni risinājumi esošiem izaicinājumiem - pašizvērtēšana 	
Saturs:	<p>1) Ievads tematikā: kā dzīvē praktiski izpaušas sociālā atstumtība, 60’ Aktivitātes mērķis, 20’</p> <ul style="list-style-type: none"> - dalībnieki piedzīvo kā ir justies atstumtiem, - fasilitators nodrošina vidi atvērtai diskusijai par tematiku, - dalībnieki iepazīstas viens ar otru. <p>1.1) Diskusija par praktiskiem sociālās atstumtības piemēriem, 40’ Iepazīšanās aktivitāte (nosaukt vārdu vunu no no kurienes ir dalībnieks)</p> <p>1) Grupas plakāts, 40’</p> <ul style="list-style-type: none"> - tēma: sociālā iekļaušana un kā dalībnieki to uztver (diskusija par tēmu grupās)- 15’ - dalībnieki definēt sociāli atstumtās jauniešu grupas, ar ko saskaras ikdienas darbā- 15’ - prezentācijas (citi dalībnieki sniedz komentārus, papildina)- 20’ <p>2) Kafijas pauze, 20’</p> <p>3) Iekustinātājs / socializēšanās, 5-10’ (matemātika...)</p> <p>4) Starpnozaru analīze: katram ir kapacitāte domāt. Katrs var izvēlēties savu likteni. EGO STATE metode + praktiska darbošanās (prasmes), 60’</p> <p>5) Darbs nestrādājor- 60’ pauze</p> <p>6) Praktiskie izaicinājumi- Starptautiska kafija- 120’</p> <ul style="list-style-type: none"> - dalībnieki definē vienu problēmu, izaicinājumu, ar ko saskaras ikdienas darbā. <p>7) 5 vadlīnijas sociālai iekļaušanai- 20’</p> <p>8) Refleksija- 20’</p>	
Resursi:		

IGAUNIJA

Nacionālo apmācību plānošanas un īstenošanas veidlapa, 1.diena

Apmācību tēma:	Sociālā iekļaušana	
Fasilitators:		Ilgums:
Mērķa grupa:	15-25 jaunatnes darbinieki no Atvērtajiem Jauniešu centriem	
Apmācību norises datums un laiks:		
Apmācību nolūks (pamatojums):	Sniegt ieskatu par dažādām subkulturām, kas pastāv Igaunijā jauniešu vidū, to raksturojumu un iespējām iesaistīt dažādus jauniešus darba ar jaunatni pasākumos.	
Apmācību mērķis:	<ul style="list-style-type: none"> • Sniegt teorētiskas zināšanas par esošajām subkulturām • Tikties ar subkultūru pārstāvjiem • Diskutēt par zināmām un ne tik zināmām dažādu jauniešu vajadzībām Igaunijā • Identificēt dažādās iespējas kvalitatīvākas mērķa grupas iekļaušanai Atvērto Jauniešu centru aktivitātēs 	
Sasniedzamie rezultāti:	Atvērto Jauniešu centru jaunatnes darbinieki labāk atpazīst dažādas jauniešu subkultūras Igaunijā un spēj kvalitatīvāk apmierināt viņu vajadzības, atbilstošus mācīšanās elementus integrējot un ievērojot to vajadzības Jauniešu centru aktivitātēs.	
Saturs:	10:00 Ierašanās un Kafija 10:30 Pasākuma atklāšana, Iepazīšanās, Darba sesija I 12:30 Pusdienas 13:30 Darba sesija II 15:00 Diskusija 16:00 Refleksija un secinājumi 16:30 Noslēgums	
Resursi:	Semināra telpa ar tehnisko aprīkojumu, kancelejas preces. Pusdienas un kafijas pauzes, informācija un ielūgumi, reģistrācijas formas, apliecinājumi dalībniekiem.	

Nacionālo apmācību mikro-plāns:

Aktivitāte (metode, formāts)	Min. (ilgums)	(Fasilitators)	Piezīmes (papildus norādes)
Sesija I: Interaktīva lekcija – kas ir subkultūras un kādām ir mūsu jaunieši?	11:00-12:30		
Sesija II: Pieredzes tikšanās par to kā ir dzīvot jaunim, kas pieder pie kādas subkultūras?	13:30-15:00		
Diskusija: Atvērta diskusija. Pieredzes apmaiņa un aktuālo jautājumu identificēšana dalībnieku vidū.	15:00-16:00		
Refleksija un secinājumi: Kā iegūtās zināšanas varētu būt noderīgas dalībnieku ikdienas darbā un apņemšanās nākamajam darba periodam.	16:00-16:30		

Nacionālo apmācību plānošanas un īstenošanas veidlapa, 2.diena

Apmācību tēma:	Jaunas darba formas darbā ar sociāli atstumtiem jauniešiem	
Fasilitators:		Ilgums:
Mērķa grupa:	15-25 jaunatnes darbinieki no Atvērtajiem Jauniešu centriem	
Apmācību norises datums un laiks:		
Apmācību nolūks (pamatojums):	Veicināt jaunatnes darbinieku zināšanas par atkarības vielām un iepazīt praksi darbā ar jauniešiem ar atkarībām un to interešu aizsardzību	
Apmācību mērķis:	<ul style="list-style-type: none"> • Izprast atkarīgo jauniešu interešu aizstāvības konceptu un kā to pielietot ikdienas darbā ar jauniešiem • Iemācīties atpazīt atkarīgos jauniešus pēc noteiktām pazīmēm • Būt atbilstošāk sagatavotiem, lai runātu ar jauniešiem par atkarības vielu lietošanu • Pārrunāt iespējas kā labāk sniegt atbalstu atkarīgiem jauniešiem 	
Sasniedzamie rezultāti:	Jaunatnes darbinieki ir ieguvuši labāku izpratni par atkarīgo jauniešu interešu aizstāvību, policijas darba ar atkarīgiem jauniešiem praksi, spēju atpazīt atkarības vielas un prasmi attīstīt sadarbību atkarīgo jauniešu atbalsta sniegšanā.	
Saturs:	10:00 Ierašanās un kafija 10:30 Pasākuma atklāšana, iepazīšanās, sesija I 12:30 Pusdienas 13:30 Sesija II 15:00 Diskusija 16:00 Refleksija un secinājumi 16:30 Noslēgums	
Resursi:	Semināra telpa ar tehnisko aprīkojumu, kancelejas preces. Pusdienas un kafijas pauzes, informācija un ielūgumi, reģistrācijas formas, apliecinājumi dalībniekiem.	

Nacionālo apmācību mikro-plāns, piemērs:

Aktivitāte (metode, formāts)	Min. (ilgums)	(Fasilitators)	Piezīmes (papildus norādes)
Sesija I: Tikšanās ar policijas darbinieku – kādas ir atkarīgo jauniešu interešu aizstāvības iespējas un kā tas var ietekmēt darbu ar jauniešiem?	11:00-12:30		
Sesija II: Veselīgs dzīvesveids vs. narkotiku atkarība: kas jāzina un kā reaģēt kā profesionāļiem ikdienas darbā?	13:30-15:00		
Diskusija: Diskusija ar jauniešu psihologu par jautājumiem, ko izvirzījuši dalībnieki. Kā jaunatnes darbinieks labāk var palīdzēt atkarīgiem jauniešiem un kā veiksmīgāk tos iesaistīt atbalsta pasākumos?	15:00-16:00		
Refleksija un secinājumi: Refleksija par iegūtām zināšanām to darba kvalitātes paaugstināšanai un vienošanās par turpmāk veicamiem pasākumiem.	16:00-16:30		

LATVIJA

Nacionālo apmācību plānošanas un īstenošanas veidlapa

Apmācību tēma:	Sociālā iekļaušana Jauniešu centros	
Fasilitators:	Inese Šubēvica	Ilgums: 2 dienas
Apmācību norises datums un laiks:	20.02.2019. 9.30-20.00 21.02.2019. 9.00-17.00	
Apmācību nolūks (pamatojums):	Stiprināt jaunatnes darbinieku un Jauniešu centru brīvprātīgo kapacitāti un iepazīties ar Jauniešu centros darbā ar jauniešiem izmantojamām metodēm, kas projekta ietvaros tika prezentētas starptautiskās apmācībās Slovēnijā, 2018.gada oktobrī	
Apmācību mērķis:	<ul style="list-style-type: none"> – Iepazīties ar dažādiem sociālās iekļaušanas koncepta aspektiem – Detalizētāk iepazīties ar Sociodrāmas un Apspiesto teātris metodēm – Diskutēt par Sociālās iekļaušanas Jauniešu centros programmu izstrādes vadlīnijām – Vienoties par turpmākajiem soļiem teorētisko zināšanu pielietošanā praksē 	
Sasniedzamie rezultāti:	<ul style="list-style-type: none"> – 30 dalībnieki iegūs jaunas zināšanas – tiks izstrādāti pilotprojekti īstenošanai Jauniešu centros 	
Saturs:	<p>1. diena</p> <p>9.30-10.00 Ierašanās, Reģistrēšanās</p> <p>10.00-11.00 Semināra atklāšana, iepazīšanās ar dalībniekiem, projektu un semināra programmu</p> <p>11.00-12.00 Sociālās iekļaušanas koncepts</p> <p>12.00-12.30 <i>Pauze</i></p> <p>12.30-14.00 Viesslektors no Cēsu Nepilngadīgo audzināšanas iestādes "Risku grupu jauniešu sociāla uzvedība"</p> <p>14.00-15.30 <i>Pusdienas</i></p> <p>15.30-18.30 Sociodrāma darbā ar jauniešiem</p> <p>18.30-19.00 Semināra izvērtēšana</p> <p>19.00-20.00 Vakariņas</p> <p>2.diena</p> <p>9.30-10.00 Ierašanās, Reģistrēšanās</p> <p>10.00-13.00 Apspiesto teātris</p> <p>13.00-14.00 <i>Pusdienas</i></p> <p>14.00-15.00 Sociālā uzņēmējdarbība kā rīks jauniešu sociālai iekļaušanai un resursu piesaistei</p> <p>15.00-16.30 Sociālās iekļaušanas programma</p> <p>16.30-17.00 Semināra izvērtēšana</p>	
Resursi:	Eksperts (viesslektors), norises vieta/naktsmītne, materiāli darbam, moderators	

Nacionālo apmācību mikro-plāns:

1.diena

Aktivitāte	Min.		Piezīmes
(metode, formāts)	(ilgums)	(Fasilitators)	(papildus norādes)
1. Semināra atklāšana, iepazīšanās ar dalībniekiem, projektu un semināra programmu	60 10.00-11.00	I.Šubēvica	Iepazīties ar projektu un plānotajiem rezultātiem. Iepazīties vienam ar otru. <i>Metodes tiks izmantotas atkarībā no dalībnieku skaita un profila.</i>
2. Sociālās iekļaušanas koncepts	60 11.00-12.00		Darbs mazajās grupās un apaļā galda diskusija.
<i>Pauze</i>	30 12.00-12.30		
3. Riska grupu jauniešu sociāla uzvedība	90 12.30-14.00		Sociālais darbinieks, kas ikdienā strādā slēgta tipa institūcijā jauniešiem, kas nodarījuši kriminālnozieģumu, lai runātu par darba pieredzi ar romu tautības jauniešiem, atkarīgiem un vardarbībā cietušiem jauniešiem.
<i>Pusdienas</i>	90 14.00-15.30		
4. Sociodrāma <i>Kafijas pauze pēc dalībnieku pieprasījuma</i>	150+30 15.30-18.30		Sesiju vada starptautisko apmācību Slovēnijā dalībnieki
5. Semināra izvērtēšana	30 18.30-19.00		Jāizvēlas foto vai smailijs, kas ir atbilstošs šī brīža noskaņojumam apmācību dienas noslēgumā Picas metode Noslēguma saruna grupā (atziņas).

2.diena

Aktivitāte (metode, formāts)	Min. (ilgums)	(Fasilitators)	Piezīmes (papildus norādes)
1. Apspiesto teātris <i>Kafijas pauze pēc dalībnieku pieprasījuma</i>	180 10.00-13.00	I.Šubēvica	Grupās tiks sagatavoti uzdevumi viens otram un izspēlētas dažādas metodes, kas turpmāk būs izmantojamas darbā Jauniešu centros. Sesiju vadīs starptautisko apmācību Slovēnijā dalībnieki.
<i>Pusdienas</i>	60 13.00-14.00		
2. Sociālā uzņēmējdarbība kā rīks jauniešu sociālai iekļaušanai un resursu piesaistei	60 14.00-15.00		Sociālās uzņēmējdarbības koncepta un likumdošanas prezentācija. Diskusija grupās. Labās prakses piemēri.
3. Sociālās iekļaušanas programma	90 15.00-16.30		Darbs grupās, prezentācijas un atgriezeniskā saite no grupas. Vienošanās par nākamajiem soļiem un laika grafiku.
4. Semināra izvērtēšana	30 16.30-17.00		Barometrs Noslēguma aplis – vērtējums un ieteikumi nākamajiem semināriem

